Araştırma Makalesi

Mobil Para Hesap Sahipliğinin Belirleyicileri: Avrupa ve Orta Asya'da Altı Ülke Üzerine Bir Analiz

Melik ERTUĞRUL[1]

[1] Doç. Dr., İşletme Bölümü, Galatasaray Üniversitesi; mertugrul@gsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2068-2080

Öz: Çalışmamızda mobil para hesap sahipliğini belirleyen faktörler, Dünya Bankası tarafından sağlanan en güncel (2024 yılına ilişkin) Global Findex Database mikro verileri kullanılarak, Türkiye, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan'dan oluşan altı ülkelik bir örneklem için incelenmektedir. Sonuçlarımız, genel hatlarıyla, kadınların mobil para hesabı sahibi olma olasılığının daha düşük olduğunu, bireylerin yaşlandıkça mobil para hesap sahipliği olasılığının azaldığını ve özellikle ileri yaş gruplarında bu olasılıktaki azalışın daha belirgin olduğunu göstermektedir. Bunlara ek olarak sonuçlarımız, yükseköğretim eğitim seviyesinin, yüksek gelir seviyelerinin, kentte yaşamanın, işgücünde bulunmanın, banka hesabı sahibi olmanın ve akıllı telefon kullanmanın mobil para hesap sahibi olma olasılığını ayrı ayrı artırdıklarına işaret etmektedir. Bu sonuçlarımız, ülkeler özelindeki birtakım sonuçlarımızla benzerlik göstermemektedir. Bu durum, mobil hesap sahipliğini etkileyen faktörlerin ülke bağlamına duyarlı olduğu ve ülkeler özelindeki dinamiklerin göz önünde tutularak ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Hem genel örneklemimiz hem de ülkeler özelindeki sonuçlarımız, güçlü bir şekilde ve Sahra Altı Afrika literatüründeki ikame edici bulgunun aksine, mobil para ekosisteminin geleneksel bankacılığı tamamlayıcı bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mobil para, Finansal kapsayıcılık, Dijital finans
Jel Kodları: G23, O12, O16, O33

Determinants of Mobile Money Account Ownership: An Analysis of Six Countries in Europe and Central Asia

Abstract: In our study, we analyze the factors affecting mobile Money account ownership based on a sample of six countries (Türkiye, Armenia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russia, and Tajikistan) derived from the most recent (belonging to 2024) Global Findex Database provided by the World Bank. Our outcomes reveal that women are less likely to own a mobile money account, and that the probability of mobile money account ownership decreases with age, and that this decrease is particularly pronounced in older age groups. Additionally, our results indicate that higher education level, high income levels, living in urban areas, participation in the workforce, having a bank account, and smartphone use separately increase the probability of owning a mobile money account. These results do not mirror some of our country-specific findings, which suggests that factors influencing mobile account ownership are country-specific and should be considered when analyzing country-specific dynamics. Both our general and country-specific results strongly suggest that the mobile money ecosystem plays a complementary role to traditional banking, in contrast to the substitution role shown in the Sub-Saharan African literature.

Keywords: Mobile money, Financial inclusion, Digital finance
Jel Codes: G23, O12, O16, O33

Atıf: Ertuğrul, M. (2026). Mobil Para Hesap Sahipliğinin Belirleyicileri: Avrupa ve Orta Asya'da Altı Ülke Üzerine Bir Analiz, *Politik Ekonomik Kuram, 10*(3), 993-1018. https://doi.org/10.30586/pek.1913046

Geliş Tarihi: 19.03.2026
Kabul Tarihi: 02.08.2026

Telif Hakkı: © 2026. (CC BY) (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

1. Giriş

Mobil para, "*para transferleri ve tasarruflar için cep telefonunu ödeme aracı olarak kullanan bir finansal teknoloji hizmeti*" olarak tanımlanmaktadır (Hornuf ve diğerleri, 2025: 2). Bu tanımdan hareketle, mobil para, telekomünikasyon altyapısı ile finansal hizmetleri bir araya getiren dönüştürücü bir dijital inovasyon olarak nitelendirilebilir. Bu inovatif hizmet ile, özellikle gelişmekte ülkelerde, uygun maliyetli ve kolay erişilebilir mobil ödemeler ve ilişkili finansal hizmetler sunulabilmektedir (Marco, 2026). Mobil para herhangi bir banka hesabı veya kredi kartına bağlı çalışmak zorunda olmayan bir çözüm olduğu (Madise, 2019; Suri, 2017) ve internet erişimi olmadan da çalışabildiği için (Hornuf ve diğerleri, 2025) mobil para ekosistemi ile finansal olarak kapsanamayan bireylere finansal hizmetler sunulabilmektedir. Böylelikle, mobil para, özellikle finansal olarak kapsanamayan bireylerin finansal hizmetlere ulaşım noktasında bir çözüm teşkil etmektedir (Nonvide ve Alinsato, 2023).

Finansal kapsayıcılık, Eken (2008: 65) tarafından "bireylerin finansal kaynak ve/veya hizmetlerden yeterince veya hiç yararlanamamaları" olarak tanımlanmaktadır. Finansal kapsayıcılık konusuna yönelik teknolojik gelişmelerin sınırlı olduğu erken dönem yaklaşımların, ekseriyetle bankacılık hizmetlerine erişim odağında oldukları anlaşılmaktadır (Khera ve diğerleri, 2022). Bu yaklaşımlarda bankacılık altyapısının kısıtlı olduğu veya bankacılık hizmetlerine fiziksel erişim zorluğu olan bireylerin finansal olarak kapsanamayan kesimleri oluşturduğu bilinmektedir.

Teknolojik inovasyonlar, finansal kapsayıcılık kavramını da etkilemiştir. 2007 yılında Kenya'da uygulamaya giren ve yerel dilde mobil para anlamına gelen M-PESA (Meli ve diğerleri, 2022) ile başlayarak büyük bir ivme ile yayılım gösteren teknolojik devrim, finansal kapsayıcılık kavramını da dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, Dünya Bankası tarafından sağlanan en güncel Global Findex Database verileri dahilinde hesap sahipliğinin "banka veya benzeri bir kurumda hesabı olmak veya bir mobil para hizmet sağlayıcısı operatörde hesabı olmak" (Klapper ve diğerleri, 2025: 83) şeklinde tanımlanıyor olmasında dahi görülmektedir. Çalışmamız boyunca, banka veya benzeri bir kurumda hesabı olmak kavramının – okuyucuya kolaylık olması açısından – banka hesabı olmak olarak nitelendirildiğinin altı çizilmelidir.

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından derlenen 2024 yılına ilişkin en güncel Global Findex Database verileri, orta-alt gelir grubu ülkeleri için mobil para hesabı veya banka hesabı olan bireylerin toplam bireyler içindeki payının 2011 yılında %41 iken analiz konusu dönemler boyunca mütemadi bir artış sergileyerek 2014 yılında yaklaşık %55, 2017 yılında yaklaşık %65, 2021 yılında yaklaşık %70 ve 2024 yılında yaklaşık %75 seviyesine ulaştığını ve gelişmiş ekonomiler ile dönemler arası farkın kapanageldiğini ortaya koymaktadır. Bölgesel olarak farklı dinamikleri olan bu artışta teknolojik dönüşümlerin önemli rol oynadığı çıkarımı yapılabilir. Aynı derlemeden, 2024 yılı için, finansal kapsayıcılığın görece düşük olduğu Sahra Altı Afrika ile Latin Amerika ve Karayipler bölgelerindeki çoğu bireyin dijital ödemede mobil parayı dominant bir enstrüman olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca Klapper ve diğerleri (2025), Doğu Afrika hariç tüm Sahra Altı Afrika'da, 2017, 2021 ve 2024 yılları için, i) banka hesabı olmayıp da mobil para hesabı olan bireylerin oranının artageldiğini, ve ii) mobil para hesabı olmayıp da banka hesabı olan bireylerin oranının azalageldiğini, göstermektedir. Görece gelişmiş sayılan Batı Afrika coğrafyasında dahi 2024 yılı itibarıyla yalnızca mobil para hesabı olan ve hem mobil para hesabı hem de banka hesabı olan bireylerin, yalnızca banka hesabı olan bireylerden fazla olduğunun belirtilmesinde fayda görülmektedir.

Mobil paranın bir finansal hizmet erişim enstrümanı olmasının yanı sıra bireysel refahı ve ekonomik dayanıklılığı artırma potansiyeli (Nonvide, 2025; Yao ve diğerleri, 2023; Suri ve Jack, 2016), yoksullukla mücadele ve gelir eşitsizliğinin azaltılması (Senou ve Houensou, 2024; Djahini-Afawoubo ve diğerleri, 2023; Islam ve diğerleri, 2022) açısından önem arz etmektedir. Mobil para hizmetlerinin bu potansiyelinin ortaya çıkabilmesi, bireylerin bu hizmetlere erişim sağlayabilmelerine bağlıdır. Dolayısıyla,

konunun bu stratejik önemi, mobil para sahipliğini etkileyen unsurların belirlenmesini gerekli kılmaktadır.

Mobil para kullanımını çeşitli unsurların şekillendirdiği bilinmektedir. Mevcut literatür, cinsiyet (Ba ve Dieng, 2025; Wirba ve diğerleri, 2025; Özşuca, 2019), yaş (Atta-Aidoo ve diğerleri, 2023; Nandru ve diğerleri, 2021; Özşuca, 2019), eğitim ve gelir seviyeleri (Saidy ve Hassan, 2025; Güz ve Poyraz, 2024; Meli ve diğerleri, 2022), kentte yaşam (Ba ve Dieng, 2025; Nonvide ve Alinsato, 2023), istihdam edilme (Nonvide, 2025; Wirba ve diğerleri, 2025), telefon sahipliği (Saidy ve Hassan, 2025; Meli ve diğerleri, 2022) ve banka hesabı sahipliği (Nguyen ve diğerleri, 2025; Nonvide ve Alinsato, 2023; Meli ve diğerleri, 2022) başta olmak üzere birçok unsurun mobil para hesabı sahipliği üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Literatürden genel çıkarımımız, özellikle kadınların, düşük eğitim düzeyindeki bireylerin, kırsal kesimin ve düşük gelir grubunda yer alanların mobil para sahipliğinin veya kullanımlarının düşük olduğu yönündedir. Bununla birlikte, bu genel çıkarımın ülkelere ve bölgesel dijital altyapı farklılıklarına göre değişebildiğinin altı çizilmelidir.

Mobil para literatüründe mobil para hizmetleri ve geleneksel bankacılık hizmetleri arası ikame/tamamlayıcı ilişki incelenegelen bir tartışma konusudur. Klapper ve diğerleri (2025) tarafından da paylaşıldığı üzere, özellikle Afrika bölgesi için mobil para geleneksel finansal hizmetlere erişemeyen bireyler tarafından bir alternatif finansal erişim kanalı olarak değerlendirilerek ikame edici bir rol üstlenmektedir. Öte yandan, Klapper ve diğerlerinin (2025) derlediği veriler, Avrupa ve Orta Asya bölgesindeki banka hesabı sahipliği oranının Sahra Altı Afrika bölgesindeki banka hesabı sahipliği oranının 3,5 katından fazla olduğuna işaret etmektedir. Bu yüksek bankacılık penetrasyonunda mobil para hizmetlerinin banka hesapları ile entegre bir şekilde çalışarak geleneksel finansal hizmetlerin dijital bir katmanı olarak konumlanması muhtemeldir. Üçüncü bölümde yer alan betimleyici istatistiklerimiz, bu yorumu teyit etmektedir. Dolayısıyla, bu bölgede mobil paranın ikame edici bir rolden ziyade tamamlayıcı bir rol üstlenme eğiliminde olduğu değerlendirilebilir.

Yukarıdaki paragrafta tartışılan ikame edicilik ve tamamlayıcılık teorik ayrımı, mobil para sahipliğinin belirleyicilerinin ülkelere göre farklılaşabileceğine işaret etmektedir. Mobil para sahipliğinin belirleyicilerine ilişkin literatürün ekseriyetle Sahra Altı Afrika ülkelerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bildiğimiz kadarıyla mevcut literatürde Orta Asya, Kafkasya ve Doğu Avrupa ülkeleri üzerine yapılan ampirik çalışmalar sınırlıdır. Bu sınırlılık, mobil para ekosisteminin gelişim düzeyi ve finansal sistem heterojenliği gösteren ülkelerde mobil para sahipliğini belirleyen faktörlerin incelenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Çalışmamızda, Türkiye, Tacikistan, Rusya, Kırgızistan, Kazakistan ve Ermenistan'dan oluşan 6 ülkelik bir örneklemin belirleyicileri demografik faktörler (cinsiyet ve yaş), sosyal faktörler (eğitim seviyesi ve yerleşim yeri), ekonomik faktörler (gelir düzeyi ve işgücünde bulunma) ve erişim faktörleri (banka hesabı sahipliği ve sahip olunan cep telefonu türü) dörtlemesi çerçevesinde incelenmektedir. Bu yönüyle çalışmamız, mobil para literatüründe sıklıkla tartışılan ikame edicilik ve tamamlayıcılık ayrımını, finansal sistem yapısı görece gelişmiş ve mobil para hizmetlerinin bankacılığa entegre işlediği ekonomiler bağlamında değerlendirmekte ve mobil para sahipliğinin belirleyicilerine ilişkin ampirik bulgular sunmaktadır.

Böylelikle, finansal sistem yapısı görece gelişmiş ve mobil para hizmetlerinin bankacılığa entegre işlediği ekonomilerde mobil para sahipliğini şekillendiren faktörlere ilişkin ortaya koyduğumuz sistematik bulgular çalışmamızın temel katkısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışmamız yalnızca farklı bir coğrafyaya odaklanmamakta, aynı zamanda mobil para hizmetlerinin farklı bir finansal sistem bağlamında nasıl şekillendiğine ilişkin ampirik bulgular sunmaktadır.

Çalışmamız, şu sıralama ile devam etmektedir. İkinci bölümde seçilmiş literatür ile harmanlanmış teorik tartışma yer almaktadır. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde örneklem ve yöntem bölümleri yer almaktadır. Beşinci bölümde ampirik bulgularımız tartışılmakta ve altıncı bölümde çalışmamız sonlanmaktadır.

2. Teorik Tartışma

Finansal kapsayıcılık kavramının küresel ilgiyi cezbetmesini sağlayan mikrofinans kavramı (Sarkar ve Chavan, 2025), Nobel ödüllü ekonomist Muhammed Yunus'un yoksulluğa bir çözüm olarak geliştirdiği alternatif bir finansman modelidir (Milana ve Ashta, 2012). Bu modelde teminat eksikliğinden ötürü finansmana erişim sağlayamayan ve bu sebeple gelir getirici faaliyetlerde bulunamayarak ekonomik hayata entegre olamayan yoksul bireylerin küçük kredi meblağları ile finansmana erişimleri sağlanmakta ve gelir getirici faaliyetlerde bulunabilmeleri amaçlanmaktadır (Yunus, 1999). Muhammed Yunus'un hedef kitlesinin kadınlardan ve köylülerden oluşması, finansal sistem tarafından dışlanan bu dezavantajlı kesimin demografik özelliklerini göstermesi açısından yüksek önemi haizdir.

Tablo 1. Mobil para sahipliğine ilişkin seçilmiş literatürün özeti

Çalışma ve Yıl	Örneklem Ülkesi	Veri Sağlayıcısı	Veri Kaynağı	Analiz Yöntemi
Afawubo ve diğerleri (2020)	Togo	FinMark Trust	FinScope Anketi - 2016	Sıralı ve ardışık tercih modelleri
Atta-Aidoo ve diğerleri (2023)	Burundi	Afrika Ekonomik Araştırma Konsorsiyumu	Hanehalkı Anketi - 2021	Genişletilmiş ikili tercih modelleri
Ba ve Dieng (2025)	Senegal	Dünya Bankası	Global Findeks - 2021	İkili tercih modelleri
Chowdhury ve diğerleri (2026)	6 Güney Asya ülkesi	Dünya Bankası	Global Findeks - 2021	İkili tercih modelleri
Coulibaly (2022)	Fildişi Sahili	Dünya Bankası	Global Findeks - 2017	İkili tercih modelleri
Güz ve Poyraz (2024)	Türkiye	Dünya Bankası	Global Findeks - 2021	İkili tercih modelleri
Meli ve diğerleri (2022)	Kamerun	Dünya Bankası	Global Findeks - 2017	Genişletilmiş ikili tercih modelleri
Meli ve diğerleri (2024)	Togo	Dünya Bankası	Global Findeks - 2017	Genişletilmiş ikili tercih modelleri
Nguyen ve diğerleri (2025)	Vietnam	Dünya Bankası	Global Findeks - 2011, 2014, 2017	İkili tercih modelleri
Nonvide (2025)	Benin	FinMark Trust	FinScope Anketi - 2018	Ardışık tercih modelleri
Nonvide ve Alinsato (2023)	Fildişi Sahili	Yoksullara Yardım Danışma Grubu	Küçük Çiftçi Hanehalkı Anketi - 2016	Ardışık tercih modelleri
Nyoka (2019)	Güney Afrika	Dünya Bankası	Global Findeks - 2014	Genişletilmiş ikili tercih modelleri
Özşuca (2019)	Türkiye	Dünya Bankası	Global Findeks - 2017	İkili tercih modelleri
Saidy ve Hassan (2025)	36 Sahra Altı Afrika Ülkesi	Dünya Bankası	Global Findeks - 2021	Makine öğrenmesi ve ikili tercih modelleri
Wirba ve diğerleri (2025)	Kamerun	FinMark Trust	FinScope Anketi - 2017	Genişletilmiş ikili tercih modelleri

Not: Logit ve Probit temelli modeller ikili tercih modelleri başlığı altında; Ordered Logit ve Sequential Logit gibi yöntemler sıralı tercih modelleri başlığı altında; Multivariate Probit, Endogenous Switching Probit ve örneklem seçim modelleri gibi yaklaşımlar genişletilmiş ikili tercih modelleri başlığı altında gruplanarak analiz yöntemleri tablo içerisinde benzer ekonometrik yaklaşımlar bir araya getirilerek sınıflandırılmaktadır.

Bu bölümde demografik faktörler (cinsiyet ve yaş), sosyal faktörler (eğitim seviyesi ve yerleşim yeri), ekonomik faktörler (gelir düzeyi ve işgücünde bulunma) ve erişim faktörleri (banka hesabı sahipliği ve sahip olunan cep telefonu türü) dörtlemesinin mobil hesap sahipliği üzerindeki etkilerinin, teorik beklentiler dahilinde incelenmesi faydalı görülmektedir. Bu unsurlar Lin ve diğerleri (1981) ile ilintilendirilen Sosyal Kaynaklar Teorisi ve Davis (1989) tarafından geliştirilen Teknoloji Kabul Modeli çerçevesinde mobil finansal hizmetlerin benimsenmesini açıklamada kullanılan temel kuramsal faktörler olarak değerlendirilebilir. Sosyal Kaynaklar Teorisi (Lin ve diğerleri, 1981), birey davranışlarının sahip olunan ekonomik ve sosyal kaynaklar tarafından şekillendirildiğini öne sürmektedir. Dolayısıyla bu teori, gelir düzeyi, işgücünde bulunma durumu, yerleşim yeri ve banka hesabı sahipliği gibi değişkenlerimizin mobil para sahipliği üzerindeki etkilerinin kuramsal temelini oluşturmaktadır. Öte yandan, Teknoloji Kabul Modeli (Davis, 1989) bireylerin yeni teknolojileri benimseme süreçlerini açıklamakta ve yaş, eğitim seviyesi ve sahip olunan cep telefonu türü gibi değişkenlerimizin mobil para sahipliği üzerindeki etkilerinin anlaşılmasına teorik bir zemin teşkil etmektedir. Bu çerçevede değişkenlerimiz, bireylerin sahip oldukları ekonomik ve sosyal kaynaklar ile dijital teknolojilere uyum kapasitelerini birlikte yansıtan göstergeler olarak düşünülebilir.

Analitik derinliğin artırılabilmesi adına tek ülke üzerine yapılan çalışmalara ek olarak ülke grupları üzerine yapılan çalışmalara da yer verilmektedir. Ancak, mevcut literatürün, Tablo 1'den de anlaşılabileceği üzere, ekseriyetle tek ülke üzerine yapılan çalışmalardan oluştuğu anlaşılmaktadır.

2.1 Cinsiyet

Muhammed Yunus'un hedef kitlesinden de anlaşılabileceği üzere cinsiyet, konuya yönelik ele alınan demografik özelliklerin başını çekmektedir. Demirgüç-Kunt ve diğerleri (2018) tarafından da altı çizildiği üzere özellikle ataerkil toplumlardaki kurumsal ve toplumsal engeller, kadınların finansal hizmetlere erişimleri noktasında eşitsizlik yaratmaktadır. Klapper ve diğerleri (2025) tarafından derlenen Global Findex Database verileri, hesap sahibi olan kadın bireyler ve erkek bireyler arasındaki farkın küresel ölçekte 2011 yılına göre 2024 yılında büyük bir azalma gösterse de bölgesel bazlı (özellikle Sahra Altı Afrika, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Latin Amerika ve Karayipler bölgelerinde) belirgin olduğuna işaret etmektedir. Bu veriler, ülke bazlı daha derin uçurumların varlığını da göstermektedir. Örneğin, 2024 yılı için hesabı bulunmayan bireylerin küresel ölçekte %55'si kadın iken ülkemizde %77'si kadındır. Çalışma konumuz olan mobil para sahipliğine yönelik yalnızca Sahra Altı Afrika bölgesi için betimsel istatistikler paylaşan Klapper ve diğerleri (2025), kadın bireyler ve erkek bireyler arası hesap sahipliğindeki belirgin farkın yalnızca mobil para hesabı sahipliğinde kaybolduğunu raporlamaktadır.

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından Sahra Altı Afrika bölgesi için paylaşılan betimsel istatistikler, mobil paranın kadınların finansal hizmetlere erişimindeki engelleri kaldırarak bu eşitsizliği giderici bir rol üstlendiği şeklinde yorumlanabilir. Literatür, bu yoruma yönelik yeknesak olmayan sonuçlar sunmaktadır. Fildişi Sahilleri örneklemi için Coulibaly (2022), kadınların banka hesabı sahipliği olasılığının erkeklere kıyasla daha düşük olduğunu; ancak mobil para sahipliği bakımından cinsiyetin anlamlı bir farklılık yaratmadığını göstermektedir. Ülkemiz örneklemi ile analizler yapan Özşuca (2019) tarafından da aynı sonuca ulaşılmaktadır. Öte yandan, Senegal örneklemi için bir banka hesabı göstergesi olarak banka kartı sahipliğini ele alan Ba ve Dieng (2025), kadınların hem banka hesabı sahipliği hem de mobil para sahipliği olasılıklarının erkeklere kıyasla daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkemiz örneklemi ile analizler yapan Güz ve Poyraz (2024) tarafından da aynı sonuca ulaşılmaktadır.

Yukarıda da tartışıldığı üzere, ülkemiz örneklemi ile analizler yapan Özşuca (2019) ve Güz ve Poyraz'ın (2024) benzer bağımlı ve bağımsız değişkenler ve ekonometrik yöntem ile mobil para sahipliğine yönelik farklı sonuçlara ulaşmaları, örneklem farklılığının sonuçlar üzerindeki etkisini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Global Findex Database 2017 yılı mikro verileri Özşuca'nın (2019) örneklemini oluşturmakta iken Güz ve Poyraz'ın (2024) örneklemi Global Findex Database 2021 yılı mikro verileridir. Örneklem farklılıklarının sonuçlar üzerindeki etkisinin altı çizilmelidir. Bu farklılık, dijital altyapıda ve mobil penetrasyonda zaman içinde yaşanan değişim göz önüne alınarak yorumlanmalıdır.

Bununla birlikte, literatürde raporlanan bu farklı sonuçların, mobil para hizmetlerinin farklı ülkelerde üstlendiği fonksiyonların aynı olmamasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Örneğin, geleneksel finansal sistem ile fiziksel etkileşimin, hatta geleneksel finansal sisteme erişimin, özellikle ataerkil toplumlarda kadınlar için erkeklere nazaran daha zor olduğu bilinmektedir. Mobil para ekosistemi fiziksel etkileşim ihtiyacını ortadan kaldırdığı için kadınların finansal hizmetlere erişimini kolaylaştırıcı bir işlev görerek geleneksel finansal sisteme erişimdeki cinsiyet eşitsizliğini azaltıcı bir rol oynayabilir. Her halükârda, bu çıkarımın içinde bulunulan ülkenin regülasyonları, teknolojik altyapısı ve toplumsal cinsiyet normları başta olmak üzere ülke bağlamının birçok unsurundan etkilenebileceği vurgulanmalıdır. Ancak, teorik olarak, banka hesabı sahipliğinde gözlenen belirgin kadın olma dezavantajının mobil para hesap sahipliğinde daha zayıf bir biçimde görülmesinin mümkün olabileceği değerlendirilmektedir.

2.2 Yaş

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından derlenen Global Findex Database verileri, hesap sahibi olan 15–24 yaş aralığındaki genç nüfusa ve 25 yaş ve üzerindeki yetişkin nüfusa yönelik önemli çıkarımlara işaret etmektedir. Bu verilere göre genç nüfustaki hesap sahipliği oranının yetişkin nüfustaki hesap sahipliği oranından belirgin bir şekilde düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumu yaratan önemli sebepler arasında hesap sahibi olabilmek için belirli bir yaşın üzerinde olma yasal zorunluluğu sayılabilir. Her halükârda bu iki grup arasındaki farkın 2011 yılına kıyasla 2024 yılında belirgin bir şekilde eridiğinin altı çizilmelidir. Çalışma konumuz olan mobil para sahipliğine yönelik sadece Sahra Altı Afrika bölgesi için betimsel istatistikler paylaşan Klapper ve diğerleri (2025), yalnızca mobil para hesabı sahipliği oranının genç ve yetişkin nüfus arasında farklı olmadığını göstermektedir. Hatta Klapper ve diğerleri (2025), Kenya, Kongo Cumhuriyeti ve Gana'da bu oranın genç nüfusta yetişkin nüfusa göre daha yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından yukarıdaki üç ülke için paylaşılan betimsel istatistikler, mobil paranın genç nüfusun finansal hizmetlere erişimindeki engelleri kaldırarak bu eşitsizliği giderici bir rol üstlendiği şeklinde yorumlanabilir. Konuyu doğrusal bir perspektiften ele alan çalışma sayısı bildiğimiz kadarıyla sınırlıdır. Bu çalışmalar arasında Atta-Aidoo ve diğerleri (2023) ile Meli ve diğerleri (2022) yer almaktadır. Burundi örneklemi için Atta-Aidoo ve diğerleri (2023) ile Kamerun örneklemi için Meli ve diğerleri (2022), yaş ile mobil para hesabı sahipliği arasında ters yönlü bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bildiğimiz kadarıyla mevcut literatür, ekseriyetle, genç bireylerin teknolojik adaptasyon yeteneklerinin ileri yaştaki bireylere göre daha yüksek olabileceğinden hareketle mobil para hesabı sahipliği ile yaş arasında doğrusal olmayan bir ilişki perspektifinden konuyu ele almaktadır. Literatür, bu perspektif için yeknesak olmayan sonuçlar sunmaktadır. Ülkemiz örneklemi için Özşuca (2019), Benin örneklemi için Nonvide (2025), 36 Sahra Altı ülkesinden oluşan bir örneklem için Saidy ve Hassan (2025) ve Kamerun örneklemi için Wirba ve diğerleri (2025), yaşa ilişkin tersine U biçimli bir ilişki raporlayarak bireylerin teknoloji uyum kapasitelerinin yüksekliği nedeniyle mobil parayı daha fazla tercih ettiklerini ve yaş ilerledikçe bu eğilimin azaldığını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan, ülkemiz örneklemi için Güz ve Poyraz (2024), Fildişi Sahilleri örneklemi için Nonvide ve Alinsato (2023) ile Coulibaly (2022) ve 6 Güney Asya ülkesinden oluşan bir örneklem için Chowdhury ve diğerleri (2026), yaş ile ne doğrusal ne de doğrusal olmayan bir ilişki raporlamakta ve mobil para sahipliği üzerinde yaşın herhangi bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Yaş değişkenine ilişkin mezkûr literatürce ortaya konan tersine U biçimli ilişki, iki boyutlu bir etkinin bileşkesi olarak addedilebilir. Birinci boyutta yaş ilerlemesiyle birlikte gelir düzeyinin yükselmesi veya düzenli bir gelir sahibi olunması ile birlikte ödeme-tasarruf ihtiyaçlarının artması neticesinde, mobil paranın da içinde yer aldığı finansal hizmetlere olan talebin artması söz konusudur. İkinci boyutta ise yaş ve teknoloji uyum kapasitesi arası negatif ilişki baskındır. Yaşın ilerlemesiyle birlikte teknolojik uyum kapasitesinin zayıflaması mobil para sahipliğini sınırlandırabilir. Bu iki karşıt boyutun doğrusal olmayan ve tersine U biçimli ilişki ile neticelenebilmesi muhtemeldir. Mobil para ekosisteminin toplum tarafından benimsendiği ve farklı yaş gruplarının dijital teknolojileri yaygın bir şekilde kullandıkları ekonomilerde yaş ayırt edici bir unsur olamayabilir. Özetle, literatürde raporlanan bu farklı sonuçların, mobil para ekosisteminin olgunluk düzeyi ve dijital teknolojilerin toplumun her kesimince benimsenmesi ile ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir.

2.3 Eğitim Seviyesi

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından derlenen Global Findex Database verileri, hesap sahipliği ve eğitim seviyesi arasındaki ilişkiye bölgesel bazlı önemli çıkarımlar sunmaktadır. Bu veriler, eğitim düzeyi düşük bireyler ve eğitim düzeyi yüksek bireyler arası hesap sahipliği farkının, Sahra Altı Afrika bölgesi için %30'dan fazla olduğuna işaret etmekte ve aynı verilerden Etiyopya ile Nijerya'da eğitim düzeyi düşük bireylerin hesap sahipliği oranının eğitim düzeyi yüksek bireylerin hesap sahipliği oranının yarısı kadar olduğu anlaşılmaktadır. Sahra Altı Afrika bölgesi için oldukça belirgin olan bu fark, diğer bölgeler için bu denli yüksek olmasa da varlığını korumaktadır.

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından özellikle Sahra Altı Afrika bölgesi için sunulan veriler, bölgedeki mobil para kullanım baskınlığı da göz önünde tutularak, mobil para hesap sahipliği perspektifinden ele alınabilir. Bu bağlamda bu veriler, dijital bir enstrüman olan mobil para kullanımının eğitim-beceri temelli olabileceği şeklinde değerlendirilebilir. Nguyen ve diğerleri (2025) tarafından da altı çizildiği üzere eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin mobil paraya yönelik daha derinlemesine ve güncel bilgileri bulunmaktadır ve bilgili bireylerin mobil para hizmetlerinden bilgili olmayan bireylere göre daha fazla istifade etmeleri muhtemeldir. Diğer bir deyişle, eğitim seviyesi dijital okuryazarlık için de bir gösterge olarak düşünülebilir. Dahası, Meli ve diğerleri (2024) bu durumu yükseköğretim eğitim seviyesine sahip olan bireylerin teknolojik yenilikleri ve mobil finansal hizmetlerin kullanım kolaylığını daha iyi algılayabilmeleri ile ilintilendirmektedir.

Eğitim seviyesini mobil para hesap sahipliği belirleyicisi olarak ele alan literatür, ekseriyetle ilköğretim ve altı grubu referans kabul ederek ortaöğretim grubu ve yüksek öğretim grubu için bulgular ortaya koymaktadır. Literatür, yeknesak bir şekilde, yükseköğretim eğitim seviyesine sahip bireylerin mobil para sahipliği olasılıklarının ilköğretim ve altı referans grubuna kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak literatürde, ortaöğretim eğitim seviyesi için farklılaşan sonuçlar yer almaktadır. Ülkemiz örneklemi için Özşuca (2019), Kamerun örneklemi için Meli ve diğerleri (2022) ile Vietnam örneklemi için Nguyen ve diğerleri (2025) tarafından ortaöğretim eğitim seviyesine sahip bireylerin mobil para sahipliği olasılıkları ilköğretim ve altı referans grubu ile benzer olarak raporlanmaktadır. Öte yandan, ortaöğretim eğitim seviyesine sahip bireylerin mobil para sahipliği olasılıklarının ilköğretim ve altı referans grubuna kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar arasında ülkemiz örneklemini kullanan Güz ve Poyraz (2024), ve 6 Güney Asya ülkesinden oluşan bir örneklemi kullanan Chowdhury ve diğerleri (2026), 36 Sahra Altı ülkesinden oluşan bir örneklemi kullanan Saidy ve Hassan (2025) ve Kamerun örneklemini Wirba ve diğerleri (2025) sayılabilir.

Özetle, Nguyen ve diğerleri (2025) ve Meli ve diğerleri (2024) tarafından yapılan mobil para kullanımı ile eğitim-beceri arası ilişki açıklaması, yukarıdaki paragrafta özetlenen literatürce de teyit edilmektedir. Bireylerin eğitim düzeylerinin artması ile

birlikte bireylerin hem finansal hem de dijital okuryazarlıklarının artması teorik beklentiler dahilindedir. Diğer bir deyişle, yoğun dijital etkileşim gerektiren mobil para hizmetlerinin eğitim düzeyi yüksek bireyler tarafından benimsenmesi muhtemeldir. Literatürdeki ortaöğretim düzeyi ve mobil para sahipliği ilişkisine yönelik farklılaşan sonuçlar, ülke özellikleri ve dönemsel koşullar dahilinde ortaöğretimin oynayabileceği rolün değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Örneğin, aynı ülke örneklemi için farklı dönemlerde gerçekleştirilen çalışmaların (örneğin, Güz ve Poyraz (2024) ile Özşuca (2019)) dahi farklı sonuçlara ulaşabilmesi, ortaöğretim düzeyinin mobil para sahipliğindeki etkisinin zaman içerisinde değişebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, farklı ülkelere ilişkin ortaöğretim düzeyine ilişkin yeknesak olmayan sonuçlar, bu değişkenin mobil para sahipliği üzerindeki etkisinin bağlama duyarlı olabileceğini düşündürmektedir.

2.4 Yerleşim Yeri

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından derlenen Global Findex Database verileri, yerleşim yeri ve hesap sahipliği ilişkisine yönelik önemli çıkarımlara işaret etmektedir. Bu verilere göre düşük ve orta gelir düzeyinde yer alan ekonomilerde kentte yerleşik bireylerin hesap sahipliği oranı kırsalda yerleşik bireylerin hesap sahipliği oranından belirgin bir şekilde fazla olsa da bu belirginlik yüksek gelir düzeyinde yer alan ekonomilerde kaybolmaktadır. Bu farklılık, Güney Asya bölgesi hariç bütün bölgelerde kentte yerleşik bireyler lehindedir. Çalışma konumuz olan mobil para sahipliğine yönelik yalnızca Sahra Altı Afrika bölgesi için betimsel istatistikler paylaşan Klapper ve diğerleri (2025), bölgede kentte yerleşik bireyler ve kırsalda yerleşik bireyler arası banka hesabı sahipliği farkı oldukça yüksek olsa da yalnızca mobil para hesabı olan bireyler arasında kentsel-kırsal farkı bulunmadığının altını çizmektedir. Klapper ve diğerleri (2025) tarafından özellikle Sahra Altı Afrika bölgesi için sunulan veriler, mobil para hizmetlerinin bölgesel erişim eşitsizliğini ortadan kaldırması perspektifinden değerlendirilebilir.

Mevcut literatür (Ba ve Dieng, 2025; Chowdhury ve diğerleri, 2026; Nonvide ve Alinsato, 2023; Nonvide, 2025; Saidy ve Hassan, 2025; Wirba ve diğerleri, 2025) ekseriyetle kentte yerleşik olmanın mobil para hesabı sahibi olma olasılığını artıran bir unsur olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Bu durum, kentsel ve kırsal bölgelerdeki finansal kapsayıcılığa yönelik yapısal eşitsizliklere işaret etmektedir (Ba ve Dieng, 2025). Bu yapısal eşitsizlikler arasında dijital altyapıya erişim veya ödeme ekosistemine olan entegrasyon gibi unsurlar sayılabilir. Kırsal bölgelerin geleneksel finansal sisteme erişim sınırlılığına ek olarak fintekler gibi teknolojik yeniliklerin benimsenme hızının görece düşük olması da bu durumun bir diğer sebebi olarak değerlendirilebilir (Aker, 2023).

Diğer taraftan, Klapper ve diğerlerinin (2025) Sahra Altı Afrika bölgesi için paylaştıkları betimsel istatistikler, mobil para hizmetlerinin fiziksel şube bağımlılığını ortadan kaldırarak bölgesel erişim eşitsizliğini azaltabilme potansiyeline işaret etmektedir. Bu bağlamda, mevcut mobil para ekosisteminin (ve dijital altyapının) gelişmişlik düzeyinin bu potansiyeli ortaya çıkarabileceği değerlendirilmektedir.

2.5 Gelir Düzeyi

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından derlenen Global Findex Database verileri, gelir düzeyi ve hesap sahipliği ilişkisine yönelik önemli çıkarımlara işaret etmektedir. Bu verilere göre küresel ölçekte en üst %60'lık grupta yer alan gelir düzeyindeki bireylerin hesap sahipliğinin en alt %40'lık grupta yer alan gelir düzeyindeki bireylerin hesap sahipliğinden belirgin bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Aynı veriler, bu farkın bölgesel olarak veya ekonomiler özelinde uçuruma dönüşebildiğini göstermektedir. Klapper ve diğerleri (2025), Romanya ve Panama gibi bazı yüksek gelir grubundaki ekonomilerde dahi bu farkın, bölgesel uçurumun en yüksek olduğu Latin Amerika ve Karayipler ile Sahra Altı Afrika bölgelerinden oldukça yüksek olduğunun altını çizmektedir. Her halükârda, aynı veriler, yüksek gelir grubunda yer alan ekonomilerde

hesap sahipliğinin bireysel gelir düzeyi ile büyük ölçüde farklılaşmadığını ortaya koymaktadır.

Konuya yönelik mevcut literatürün gelir seviyelerine göre bireyleri en alt %20, ikinci alt %20, orta %20, ikinci üst %20 ve en üst %20 olarak ele aldığı bilinmektedir. Literatür, gelir düzeyi arttıkça mobil para sahiplik olasılığının arttığına işaret etse de bu artışa yönelik yeknesak bir sonuca ulaşmamaktadır. Örneğin ülkemiz örneklemi için Güz ve Poyraz (2024) ile Kamerun örneklemi için Meli ve diğerleri (2022), en alt %20 ve ikinci alt %20 gelir grubunda yer alan bireylerin, diğer üç üst gelir grubunda yer alan bireylere göre mobil para sahiplik olasılıklarının daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Fildişi Sahilleri örneklemi için Coulibaly (2022), Senegal örneklemi için Ba ve Dieng (2025) ve Güney Afrika örneklemi için Nyoka (2019), en alttaki üç gelir grubunda yer alan bireylerin, üst iki gelir grubunda yer alan bireylere göre mobil para sahiplik olasılıklarının daha düşük olduğunu göstermektedir. 6 Güney Asya ülkesinden oluşan bir örneklem için Chowdhury ve diğerleri (2026) ile 36 Sahra Altı ülkesinden oluşan bir örneklem için Saidy ve Hassan (2025) ise en alt gelir grubunda yer alan bireylerin, diğer dört gelir grubunda yer alan bireylere göre mobil para sahiplik olasılıklarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Özetle, genel hatlarıyla mevcut literatür, özellikle üst gelir seviyelerinde bulunmanın mobil para sahiplik olasılığını artırmasına dair bulgular sunmaktadır.

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından özellikle Sahra Altı Afrika bölgesi için sunulan veriler, bölgedeki mobil para kullanım baskınlığı da göz önünde tutularak, mobil para hesap sahipliği perspektifinden ele alınabilir. Bu bağlamda, mobil para hesap sahipliğinin gelir düzeyi bazlı farklılık arz edebileceği değerlendirilebilir. Dijital cihaz sahipliğini artıran bir endikatör olan yüksek gelir (Chowdhury ve diğerleri, 2026; Ba ve Dieng, 2025), tutarsal bir artıştan ziyade düzeysel bir artış olarak ele alındığında sağlıklı çıkarımlar yapılmasını sağlayabilir. Zira, farklı gelir düzeylerinin farklı dijital adaptasyon ile neticelenmesi (Ba ve Dieng, 2025) teorik beklentiler dahilindedir. Öte yandan, ülkemiz örneklemi için Özşuca (2019) ve Vietnam örneklemi için Nguyen ve diğerleri (2025) tarafından farklı gelir düzeyleri ile mobil para sahipliği arasında herhangi bir istatistiki ilişkinin bulunmadığının raporlanması, gelir düzeyi-mobil para sahipliği ilişkisinin analiz konusu ekonomiye duyarlı olabileceğine işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, bu ilişki, mobil para ekosisteminin gelişmişliği veya finansal sistem heterojenliğince şekillenerek gelir temelli eşitsizliklerin etkisini sınırlayabilir.

2.6 İşgücünde Bulunma

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından derlenen Global Findex Database verileri, işgücünde bulunma ve hesap sahipliği ilişkisine yönelik önemli çıkarımlara işaret etmektedir. Bu verilerden, işgücünde bulunan bireylerin hesap sahipliğinin işgücünde bulunmayan bireylerin hesap sahipliğinden yüksek olduğu ve bu farkın özellikle orta ve alt gelir grubundaki ekonomilerde üst gelir grubunda yer alan ülkelere göre daha belirgin olduğu anlaşılmaktadır.

Mevcut literatür (Chowdhury ve diğerleri, 2026; Saidy ve Hassan, 2025; Coulibaly, 2022; Afawubo ve diğerleri, 2020) işgücünde bulunma durumu ile mobil para sahiplik olasılığının arttığını ortaya koymaktadır. Çalışma durumunu yarı zamanlı ve tam zamanlı olarak ele alan Nonvide (2025), her iki istihdam durumunun da mobil para sahiplik olasılığını artırıcı bir rol oynadığını göstermektedir. Bu bağlamda, çalışan bireylerin düzenli gelir akışına sahip olmaları ve ödeme, transfer ve tasarruf gibi finansal işlemleri daha sık gerçekleştirmeleri ekseninde şekillenen teorik beklenti, daha düşük maliyetli ve erişilebilirliği yüksek bir dijital finansal hizmet olan mobil para sahipliğinin artabilmesi yönündedir.

İşgücünde bulunma ile mobil para sahipliği ve banka hesabı sahipliğinin birlikte ele alındığı Coulibaly'nin (2022) sonuçları, çalışıyor olmanın banka hesabı sahiplik olasılığını artırırken mobil para sahiplik olasılığını etkilemediğini göstermektedir. Bu sonucun altında yatan teorik neden istihdamın niteliği olabilir. Diğer bir deyişle, formel olarak çalışan bireylerin banka hesap sahipliklerinin yüksek olması, birçok ülkedeki yasal

düzenlemelerin bir gerekliliği olarak beklenen bir sonuçtur. Öte yandan, informel olarak istihdam edilen bireyler için mobil para hizmetleri alternatif bir finansal kanal sunarak bankacılık erişim engellerini aşan bir finansal sığınak işlevi görebilir. Bu çerçevede, işgücünde bulunma değişkeninin mobil para sahipliği üzerindeki etkisinin, istihdamın niteliğine göre farklılaşabilmesi muhtemeldir.

2.7 Sahip Olunan Cep Telefonu Türü

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından derlenen Global Findex Database verileri, telefon sahipliği ve hesap sahipliği ilişkisine yönelik önemli çıkarımlara işaret etmektedir. Bu verilerden, orta-alt gelir grubu ülkeleri için, finansal hesabı olmayan bireylerin üçte birinin telefon sahibi olmadığı ve bu oranın Sahra Altı Afrika bölgesinde %50 mertebesine ulaştığı anlaşılmaktadır. Mevcut literatür (Saidy ve Hassan, 2025; Meli ve diğerleri, 2024; Coulibaly, 2022; Wirba ve diğerleri, 2025) cep telefonu sahipliği ile mobil para sahiplik olasılığının genel olarak arttığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, cep telefonu sahipliğinin mobil para kullanımına yönelik teknolojik bir altyapısal önkoşul olarak addedilebileceği şeklinde yorumlanabilir. Diğer bir deyişle, mobil para hizmetlerine erişim büyük oranda mobil cihazlar ile gerçekleştiği için cep telefonu sahipliği dijital finansal hizmetlere katılım açısından temel bir erişim kanalı olarak değerlendirilebilir. Saidy ve Hassan (2025) tarafından da altı çizildiği üzere, özellikle geleneksel bankacılık erişiminin sınırlı olduğu bölgelerde, cep telefonu kullanım yaygınlığının da etkisiyle, mobil para hizmetlerinin finansal kapsayıcılığı artırıcı bir işlev üstlendiği söylenebilir.

Cep telefonu sahipliği, cep telefonlarının akıllı telefon olup olmadığı konusundan bağımsız düşünülmemesi gereken bir husustur. Howarth (2026), 2025 yılındaki akıllı telefon kullanıcı sayısının 2016 yılındaki kullanıcı sayısının iki katından fazla olduğunun tahmin edildiğini göstermekte ve 2025 yılının ilk yarısı itibarıyla 16 yaş ve üzeri kişilerin internet erişimi için kullandıkları cihazların yaklaşık %95'ini akıllı telefonların oluşturduğunu belirtmektedir. Klapper ve diğerleri (2025), akıllı telefonları uygulama çalıştırabilen cihazlar ve basit telefonları telefon görüşmesi yapılmasına ve kısa mesaj gönderimine ek olarak mobil para gibi basitleştirilmiş hizmetlerin kullanımını sağlayan cihazlar olarak nitelendirmektedir. Bu bağlamda, mobil para hesabı sahipliğine uygun bir dijital altyapı teşkil eden akıllı telefonların ve mobil finansal işlemler için sınırlı işlevselliğe sahip basit telefonların analizlerde ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir.

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından derlenen Global Findex Database verileri, akıllı telefon sahipliğinin bölgesel bazlı farklılaşabildiğini göstermektedir. Örneğin, orta ve alt gelir grubundaki ekonomilerde akıllı telefon sahipliğinin en yüksek olduğu bölgeler Doğu Asya ve Pasifik ile Avrupa ve Orta Asya bölgeleri iken en düşük olduğu bölgeler Güney Asya ve Sahra Altı Afrika bölgeleridir. Dahası, gelir düzeylerine göre akıllı telefon sahipliğindeki farklılık son iki bölge için oldukça belirgin iken ilk iki bölge için belirgin değildir. Ülke bazındaki veriler ise akıllı telefon sahipliği oranlarının ülkelerin gelir düzeyleri perspektifinden her zaman farklılık gösteremeyebileceğine işaret etmektedir. Ülkemiz için %86,64 olarak kaydedilen akıllı telefon sahipliği oranının yüksek gelir grubu ülkelerinden Fransa için %82,64, Avusturya için %82,32 ve Kanada için %84,06 kadar olması, akıllı telefon sahipliği ve mobil para hesabı sahipliği konusuna yönelik çıkarımların analiz konusu ekonomiye bağlı olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

2.8 Banka Hesabı Sahipliği

Klapper ve diğerleri (2025) tarafından derlenen Global Findex Database verileri, banka hesabı sahipliği ve mobil para hesabı sahipliğine ilişkin bölgesel bazda farklılaşan sonuçlar sunmaktadır. Bu verilerden, Sahra Altı Afrika bölgesi hariç bütün bölgelerde yalnızca mobil para hesabı olan bireylerin hem banka hesabı hem de mobil para hesabı olan bireylere oranının oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu veriler, orta-alt gelir grubu ülkeleri için analiz konusu dönemler boyunca finansal kapsayıcılığın yalnızca mobil para hesabı sahipliğinden ziyade hem banka hesabı hem de mobil para hesabı sahipliğinden kaynaklandığını göstermektedir. Örneğin, 2014 yılında %55 civarında olan

hesap sahibi bireylerin toplam bireyler içindeki payı 2024 yılında %75'ler mertebesine yükselmiştir. Bu iki yıla ilişkin yalnızca banka (mobil para) hesabı olan bireylerin toplam bireyler içindeki payının %52 (%1) ve %58 (%3-4) civarında gerçekleştiğinin belirtilmesinde fayda görülmektedir. Buna karşılık, hem banka hesabı hem de mobil para hesabına sahip bireylerin payı %2'lerden %13'lere sıçrayarak söz konusu artışın ana sürükleyicisi olmuştur.

Yukarıdaki verilerden, banka hesabı sahipliğinin mobil para hesabı sahipliği ile tamamlayıcı bir ilişki içinde çalışabileceği değerlendirmesi yapılabilir. Mevcut literatür (Nguyen ve diğerleri, 2025; Nonvide ve Alinsato, 2023; Meli ve diğerleri, 2022) bu değerlendirmeyi teyit eden sonuçlar sunmakta ve banka hesabı sahipliği ile mobil para sahiplik olasılığının arttığını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan, Klapper ve diğerleri (2025), Doğu Afrika hariç tüm Sahra Altı Afrika'da, 2017, 2021 ve 2024 yılları için, banka hesabı olmayıp da mobil para hesabı olan bireylerin oranının artageldiğini ve yalnızca banka hesabı olan bireylerin oranının azalageldiğini göstermektedir. Bu durum, banka hesabı sahipliğinin mobil para hesabı sahipliği ile ikame bir şekilde çalışıyor olabileceğine işaret etmektedir.

Bütün bunlar birlikte değerlendirildiğinde, hem finansal sistemin gelişmişlik düzeyinin hem de mobil para ekosisteminin işlevinin banka hesabı sahipliği ile mobil para sahipliği arasındaki ilişkiyi farklılaştırabileceği anlaşılmaktadır. Mobil para hizmetlerinin geleneksel finansal sisteme erişemeyen bireyler için alternatif bir kanal olarak kullanıldığı ekonomilerde bu iki hizmet arasında ikame bir ilişki ortaya çıkabilmekte iken bankacılık sisteminin yaygın olduğu ve mobil para hizmetlerinin mevcut finansal altyapı ile entegre çalıştığı ekonomilerde bu iki hizmet tamamlayıcı bir ilişki sergileyebilmektedir.

3. Örneklem

Çalışmamızda, konuya yönelik Dünya Bankası tarafından yapılan mikro (birey) düzeydeki en güncel anketi içeren Global Findex Database verileri kullanılarak analizler gerçekleştirilmektedir. Bu veritabanında yüksek gelirli ülkelerin bir grupta toplandığı ve yüksek gelir grubunda olmayan ülkelerin bölgesel bazda gruplandığı bilinmektedir. Çalışmamızdaki öncelikli örneklem, finansal gelişim ve kurumsal yapının karşılaştırılabilirliği perspektifinden, ülkemizin de aralarında yer aldığı Yüksek Gelirli Ülkeler Hariç Avrupa ve Orta Asya olarak seçilmiştir. Bu grup 18 ülkeden oluşmaktadır. Ancak veritabanında, bu ülkelerin 12'si için mobil hesap verisinin bulunmadığı görülmektedir. Bu sebeple, mobil hesap verisi bulunan, aralarında ülkemizin de yer aldığı 6 ülke (Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan ve Türkiye) ile nihai örneklem oluşturulmaktadır. Veritabanında bu altı ülkenin her biri için 1.000'er adet gözlem bulunmaktadır.

Mobil hesap sahipliğinin (*account_mob*) belirleyicilerine yönelik analizlerimizde kullanılan değişkenler, konuya yönelik demografik faktörler, sosyal faktörler, ekonomik faktörler ve erişim faktörlerine ilişkindir. Demografik faktörler arasında cinsiyet (*female*) ve yaş (*age*), sosyal faktörler arasında eğitim seviyesi (*educ*) ve yerleşim yeri (*urbanicity*), ekonomik faktörler arasında gelir düzeyi (*inc_q*) ve işgücünde bulunma (*emp_in*) ve erişim faktörleri arasında banka hesabı sahipliği (*account_fin*) ve sahip olunan cep telefonu türü (*con9*) değişkenleri yer almaktadır. Bütün değişkenlerin yanında parantezler içinde italik bir şekilde yer alan kodlar, ilgili değişkenlerin mezkûr veritabanındaki kodlarını ifade etmektedir.

Analizlerimize konu değişkenlerden yaş, cinsiyet, istihdamda bulunma ve gelir seviyesine ilişkin herhangi bir eksik gözlem bulunmamaktadır. Eğitim seviyesi değişkeninin eksik olduğu gözlem sayısı Kazakistan'da 5, Rusya'da 3, Ermenistan'da 1 ve Tacikistan'da 2'dir. Ayrıca, kentte yaşama değişkeninin yalnızca Rusya için 165 gözlemde eksik olduğu anlaşılmaktadır. Bu iki değişken arası herhangi bir kesişim bulunmadığının belirtilmesinde fayda görülmektedir. Ayrıca, analizlerimizde kullanılan sahip olunan cep telefonu türü değişkeni, dijitalleşmenin bir ürünü olan mobil hesap sahipliği için bir teknoloji altyapı göstergesi olarak bir nevi önkoşul mahiyetindedir. Bu değişkenin, ilgili

veritabanında akıllı telefon sahipliği, basit telefon sahipliği, bilmiyorum/cevaplamayı reddediyorum ve eksik gözlemlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Ancak, bu değişkenin ön sorusunun mobil telefon sahipliği (*con1*) olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, telefon sahipliğinin bulunmadığı gözlemlerin büyük bir çoğunluğunun sahip olunan cep telefonu türü değişkeninde eksik veri olarak gözükmesi anketin tasarımından kaynaklı bir durumdur. Bu sebeple, cep telefonu sahipliği bulunmayan gözlemler yeniden kodlanarak sahip olunan telefon türü değişkenine telefonu yok kategorisi altında dahil edilmekte ve olası gözlem kayıplarının önüne geçilmektedir.

Bütün bu filtrelerden sonra elek üstünde kalan toplam 5.809 gözlem içeren nihai örneklemin 999'u Ermenistan'a, 990'ı Kazakistan'a, 1.000'i Kırgızistan'a, 823'ü Rusya'ya, 997'si Tacikistan'a ve 1.000'i ülkemize aittir. Bu örnekleme ilişkin özet bilgiler Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2. Mobil hesap sahipliği ve banka hesabı sahipliğine ilişkin kırılımlar

	Örneklem	**Ermenistan**	**Kazakistan**	**Kırgızistan**	**Rusya**	**Tacikistan**	**Türkiye**
Mobil para hesabı olan gözlem sayısı	1462	142	499	307	69	173	272
Finansal hesabı olan gözlem sayısı	4429	681	862	715	709	616	846
Hem finansal hesabı hem de mobil para hesabı olan gözlem sayısı	1398	136	477	288	68	158	271
Toplam gözlem sayısı	**5809**	**999**	**990**	**1000**	**823**	**997**	**1000**

Tablo 2'de yer alan veriler, mobil hesap sahipliğinin nihai örneklem içindeki payına ilişkin iki önemli noktaya işaret etmektedir. Birincisi, finansal hesap sahipliğinin neredeyse mobil para hesap sahipliğini kapsıyor olmasıdır. Mobil para hesabı sahibi olup da finansal hesap sahibi olmayan gözlem sayısı Ermenistan'da 6, Kazakistan'da 22, Kırgızistan'da 19, Rusya'da 1, Tacikistan'da 15 ve Türkiye'de 1'dir. Bu sayılardan, mobil paranın geleneksel finansal hizmetlere bir alternatif olmaktan ziyade mevcut geleneksel finansal hizmetlerin dijital bir katmanı olduğu ve mobil paranın ikame edicilikten ziyade tamamlayıcı bir rol üstlendiği çıkarımı yapılabilir. İkincisi, mobil hesap sahibi olan gözlem sayısının toplam gözlem sayısı içindeki payı Ermenistan'da %14,21, Kazakistan'da %50,40, Kırgızistan'da %30,70, Rusya'da %8,38, Tacikistan'da %17,35 ve Türkiye'de %27,20'dir. Bu durum, mobil hesap penetrasyonunun ülkeler arası heterojenliğini göstermekte ve ülke sabit etkilerin analizlere dahil edilmesi gerektiğine betimsel olarak işaret etmektedir.

Tablo 3, ülke bazlı betimleyici istatistikleri raporlamaktadır. Bu tablo da, tıpkı Tablo 2'de olduğu gibi, bütün ülkelerde finansal hesap sahipliği oranının mobil para hesap sahipliği oranından yüksek olduğunu sunmaktadır. Bu bulgularımız, mevcut Sahra-Altı Afrika literatürünün sıkça altını çizdiği *mobil paranın bankasız bireyler için alternatif bir finansal kanal olduğu* argümanının analizlerimize konu ülkeler için geçerli olmadığına işaret etmektedir. Ayrıca, Tablo 2'de de paylaşıldığı üzere, finansal hesaba sahip olmaksızın yalnızca mobil para hesabı olan birey sayısı örneklemimizdeki üç ülke için bir elin parmaklarını geçmemektedir. Bu sayı, diğer üç ülke için de oldukça düşüktür. Bütün bu bulgular, bu altı ülkede finansal sistemin dominant bir şekilde geleneksel finansal

sisteme dayandığını göstermekte olup, mobil paranın geleneksel finansal sisteme alternatif değil tamamlayıcı bir mahiyette olduğunu betimsel olarak ortaya koymaktadır.

Tablo 3'te yer alan diğer tanımlayıcı istatistikler, bir sonraki bölümde ilgili değişkenler dahilinde yorumlanmaktadır.

4. Yöntem

Mobil para hesap sahipliğini belirleyen faktörlerin incelenmesi amacıyla kurulan aşağıdaki modelde bağımlı değişken, mobil para sahipliğinin bulunması durumunda 1 ve bulunmaması durumunda 0 değerini alan bir ikili değişkendir. Bu sebeple, çalışmamızda tahmin yöntemi olarak, Tablo 1'den de anlaşılabileceği üzere, literatürde yaygın biçimde kullanıldığı görülen ikili tercih modellerinden lojistik regresyon tercih edilmektedir. Lojistik regresyon, bağımlı değişken ikili bir yapıda olduğu için kullanılan bir yöntemdir (Sevim, 2021; Yayar ve Tekgün, 2022). Bu yöntem dahilinde bağımlı değişken doğrusal bir model yerine lojistik dağılım fonksiyonu aracılığıyla modellenerek gerçekleşme olasılığı tahmin edilmektedir (Wooldridge, 2019). Doğrusallık şartının bulunmaması, bu yöntemi diskriminant analizi gibi alternatif analiz yöntemlerine göre avantajlı hale getirmekte (Eser ve Aksu, 2021) ve dağılım kısıtlarının bulunmaması bu yöntemin çeşitli disiplinlerde kullanımını elverişli kılmaktadır (Tabakan ve Avcı, 2021). Özetle lojistik regresyon, bağımlı değişkenin ikili bir yapıda olması durumunda yaygın bir şekilde kullanılan bir analiz yöntemidir.

Global Findex Database veritabanı, çok aşamalı tabakalı örnekleme tasarımı kullanmakta ve bu tasarım uyarınca ülke nüfusunun doğru bir şekilde temsil edilebilmesi için her gözleme ilişkin ülke mertebesinde örnekleme ağırlıklarını da paylaşmaktadır. Örneklem tasarımından kaynaklanabilecek sapmaların azaltılabilmesi için bu ağırlıklar göz önünde tutularak analizler gerçekleştirilmekte ve birimlerin seçim olasılıklarındaki farklılıklar dengelenmektedir. Tablo 3'te yer alan betimleyici istatistikler ile analiz sonuçlarımız bu şekilde elde edilmektedir.

Değişkenler arası çoklu doğrusallık sorunu Varyans Şişirme Faktörü (*Variance Inflation Factor*, VIF) değerleri ile gözlenmektedir. Herhangi bir VIF değerinin kritik VIF değeri olan 3'ün üzerinde olmaması, çoklu doğrusallık sorununun analizlerimiz üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir şekilde etkisinin bulunmadığına işaret etmektedir. Ayrıca, değişen varyans (*heteroskedasticity*) sorununa yönelik dirençli (*robust*) standart hatalar kullanılarak sonuçlar elde edilmektedir. Son olarak, ülke sabit etkileri de analizlere dahil edilerek ülkeler arası gözlemlenemeyen heterojenlikler kontrol edilmekte ve sonuçların ülke özelindeki faktörlerden kaynaklı sapmalardan arındırılması amaçlanmaktadır.

$$\Pr(MPHS_{i,c}) = F(Cinsiyet_{i,c} + Yaş_{i,c} + Yaş_{i,c}^2 + İD_{i,c} + KENT_{i,c} + ES_{i,c} + GD_{i,c} + BHS_{i,c} + TT_{i,c}) \quad (1)$$

Yukarıdaki modelde değişkenlerin altında yer alan i ve c harfleri sırasıyla bireyi ve ülkeyi sembolize etmektedir. Pr olasılık ve F fonksiyon anlamına gelmektedir. Yukarıdaki modelde yer alan bağımsız değişkenler ve açıklamaları aşağıda, Tablo 3'te yer alan tanımlayıcı istatistikleri ile birlikte, sunulmaktadır:

- MPHS, mobil para hesabı sahibi olunması durumunda 1 mobil para hesabı bulunmaması durumunda 0 değerini alan kukla değişkendir. Örneklemimizdeki bireylerin %24,01'inin mobil para hesabı bulunmaktadır. En düşük mobil para hesap sahipliği oranı %6,30 ile Rusya'da iken en yüksek oran %48,90 ile Kazakistan'da gerçekleşmiştir.
- Cinsiyet değişkeni kadın olunması durumunda 1 ve erkek olunması durumunda 0 değerini alan kukla değişkendir. Örneklemimizdeki bireylerin yarıdan fazlası kadındır. En yüksek kadın birey oranı %55,40 ile Ermenistan'a ve en düşük kadın birey oranı %50,42 ile ülkemize aittir.
- Yaş değişkeni katılımcıların yaşını göstermektedir. Örneklemimizdeki ortalama yaş 41,59 yıldır. En yüksek yaş ortalaması 47,01 yıl ile Ermenistan'a ve en düşük

yaş ortalaması 36 yılile Tacikistan'a aittir. Yaş değişkeni, doğrusal olmayan yaş etkisinin yakalanabilmesi adına karesi ile birlikte modelde yer almaktadır. Bu durumun yaratabileceği olası mekanik çoklu doğrusallık sorununun önüne geçebilmek adına yaş değişkeni ortalaması etrafında merkezlenmekte ve yaşın karesi bu merkezleme işlemi neticesinde elde edilmektedir.

- İD değişkeni işgücüne katılım durumunda 1 ve işgücünde bulunmama durumunda 0 değerini alan kukla değişkendir. Örneklemimizdeki bireylerin işgücüne katılım oranı %53,63'tür. En yüksek oran %62,34 ile Kazakistan'da ve en düşük oran %46,78 ile ülkemizde gerçekleşmiştir.
- KENT değişkeni kentte yaşanılıyor olması durumunda 1 ve kırsalda yaşanılıyor olması durumunda 0 değerini alan kukla değişkendir. Örneklemimizdeki kentte yaşayan bireylerin oranı %44,79'dur. En yüksek oran %68,03 ile ülkemizde ve en düşük oran %29,40 ile Tacikistan'da gerçekleşmiştir.
- ES değişkeni, ortaöğretim öncesi eğitim seviyesi için 0, ortaöğretim eğitim seviyesi için 1 ve yükseköğretim eğitim seviyesi için 2 olan kategorik bir değişkendir. Örneklemimizdeki yükseköğretim mezunu bireylerin oranı %21,85'tir. En yüksek oran %28,62 ile Rusya'da ve en düşük oran %10,71 ile Tacikistan'da gerçekleşmiştir. Örneklemimizdeki ortaöğretim altı eğitim seviyesindeki bireylerin oranı %16,10'dur. En yüksek oran %26,90 ile Tacikistan'da ve en düşük oran %8,63 ile Ermenistan'da gerçekleşmiştir.
- GD değişkeni, katılımcıların gelir düzeylerine göre alt, orta-alt, orta, orta-üst ve üst olmak üzere beş ana grupta sınıflandırıldığı kategorik bir değişkendir.
- BHS değişkeni banka hesap sahibi olunması durumunda 1 ve banka hesap sahibi olunmaması durumunda 0 değerini alan kukla değişkendir. Örneklemimizdeki bireylerin %73,03'ünün banka hesabı bulunmaktadır. En düşük banka hesabı sahipliği oranı %52,57 ile Tacikistan'da iken en yüksek oran %84,17 ile Rusya'da gerçekleşmiştir.
- TT değişkeni, akıllı telefon sahipliği durumunda 2, basit telefon sahipliği durumunda 1 ve telefon sahipliği olmaması durumunda 0 olan kategorik bir değişkendir. Örneklemimizdeki akıllı telefon sahibi bireylerin oranı %81,63'tür. En yüksek oran %89,76 ile Kırgızistan'da ve en düşük oran %64,87 ile Tacikistan'da gerçekleşmiştir. Örneklemimizdeki basit telefon sahibi bireylerin oranı %10,50'dir. En yüksek oran %89,76 ile Kırgızistan'da ve en düşük oran %64,87 ile Tacikistan'da gerçekleşmiştir. Örneklemimizdeki herhangi bir telefon sahibi olmayan bireylerin oranı %7,87'dir. En yüksek oran %22,49 ile Tacikistan'da ve en düşük oran %2,57 ile ülkemizde gerçekleşmiştir.

Tablo 3'te her değişken için ortalama değerler hem toplam örneklem için hem de her ülke özelinde ayrı ayrı sunulmaktadır. Tablo 3'ten yapılan temel çıkarımlar aşağıda maddeler halinde listelenmektedir:

- Ülkeler arası mobil para hesap sahipliği oranının farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. En yüksek oran %48,9 ile Kazakistan ve en düşük oran %6,3 ile Rusya için raporlanmaktadır. Tarih ve bölgesel bağlam açısından benzer özellikler taşıyan bu ülkeler arasında dahi büyük bir farklılık görülmesi, konuya yönelik analizlerde çok boyutlu bir yaklaşım izlenmesi gerektiğine işaret etmektedir.
- Banka hesabı sahipliği oranı Kazakistan, Rusya ve Türkiye'de %80'lerin üzerinde iken, Ermenistan ve Kırgızistan'da %70'ler civarındadır. Tacikistan'a ilişkin bu oran %52,6 olup, bu ülkede nüfusun hemen hemen yarısının geleneksel finansal hizmetlere erişemediğini göstermektedir. Bu bulgular, analiz konusu ülkelerin finansal kapsayıcılık perspektifinden homojen olmadıklarına işaret etmektedir.
- Kentsel yerleşim oranı ülkemizde %68 ile belirgin biçimde yüksektir. Rusya, Kazakistan ve Ermenistan orta düzey kentleşme oranlarına sahipken, Kırgızistan'ın ve Tacikistan'ın %30'un altı kentsel yerleşim oranları ile düşük düzey kentleştikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, kentleşme oranları ile

mobil para hesap sahipliği oranları arasında basit bir ilişki bulunmayabileceği çıkarımı yapılabilir. Örneğin, kentleşme oranı ülkemize göre çok düşük olan Kırgızistan'da mobil para hesap sahipliği oranı ülkemize göre belirgin bir şekilde yüksektir. Bu çıkarımımız, mobil para kullanımında kentsel altyapıya ek olarak diğer boyutların da hesaba katılması gerektiğine işaret etmektedir.

- İşgücünde olan gözlem oranı ülkemizde, Ermenistan'da ve Tacikistan'da %50'nin altında iken, diğer ülkelerde %60 civarındadır. Bu oranın en düşük olarak kaydedildiği ülkemizde mobil para sahipliği oranının benzer segmentte olan Ermenistan ve Tacikistan'a kıyasla daha yüksek olması, mobil para sahipliği ile işgücünde olan gözlem oranı arasında basit bir ilişki bulunmayabileceğine işaret etmektedir. Bu çıkarımımız, mobil para hesap sahipliğinde gelir elde etmeye ek olarak diğer boyutların da hesaba katılması gerektiğine işaret etmektedir.
- Ülkelerin eğitim dağılımlarında ortaöğretimin baskın olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, bölgedeki eğitim kompozisyonunun benzerliği olarak yorumlanabilir. Yükseköğretim gözlem oranı Kazakistan ve Rusya'da dominant olup ilköğretim ve altı grubunun en yüksek olduğu ülkeler ülkemiz ve Tacikistan'dır. Yükseköğretim oranı diğer ülkelere nazaran yüksek olan Kazakistan'da mobil para hesap sahipliğinin yüksek olması ve ilköğretim ve altı gözlem oranı en düşük olan Tacikistan'da mobil para hesap sahipliğinin düşük olması, bu hesapların kullanımının eğitim-beceri temelli olabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 3. Betimsel istatistikler

	Örneklem	Ermenistan	Kazakistan	Kırgızistan	Rusya	Tacikistan	Türkiye
Mobil para hesabı sahipliği	24,01	17,26	48,90	31,04	6,30	14,47	23,32
Cinsiyet	52,53	55,40	52,42	51,98	53,76	51,41	50,42
Yaş	41,59	47,01	41,60	38,76	45,61	36,00	41,21
İşgücüne katılım	53,63	47,99	62,34	57,79	60,46	47,66	46,78
Kentsel yerleşim	44,79	45,83	47,53	24,17	55,59	29,40	68,03
Yükseköğretim	21,85	25,23	27,92	21,61	28,62	10,71	18,22
Ortaöğretim	62,05	66,14	59,61	64,13	60,06	62,38	59,62
İlköğretim ve altı	16,10	8,63	12,47	14,26	11,31	26,90	22,16
Banka hesabı sahipliği	73,03	70,50	84,17	69,96	80,87	52,57	81,51
Akıllı telefon	81,63	83,01	81,59	89,76	84,36	64,87	86,64
Temel telefon	10,50	12,40	11,02	6,22	9,82	12,64	10,79
Telefon kullanımı yok	7,87	4,59	7,39	4,02	5,82	22,49	2,57

Öncelikli olarak analiz konusu altı ülke için birleştirilmiş veri seti üzerinde analizler yapılmaktadır. Tablo 2'den de anlaşılabileceği üzere Rusya'da mobil para sahipliği oranı (%6,3) diğer ülkelere kıyasla belirgin biçimde düşüktür. Ancak, bu farklılığın yüksek banka kartı penetrasyonu ve MIR gibi ulusal ödeme altyapılarının yaygınlığı gibi yapısal özelliklerden kaynaklanıyor olabileceğinden hareketle Rusya'nın örneklem dışında bırakılması metodolojik olarak uygun görülmemektedir. Çalışmamızda bu tip yapısal farklılıkların ülke sabit etkileri aracılığıyla kontrol edildiğinin altı çizilmelidir. Akabinde, yukarıda maddeler halinde listelenen temel çıkarımlar dahilinde, her ülke için ayrı ayrı

analizler yapılarak mobil para sahipliğini belirleyen faktörlerin ülkeler bazındaki özgün etkileri raporlanmaktadır. Böylelikle, bölge genelindeki eğilimler ile ülke özelindeki dinamiklerin tespit edilebilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmamızda yer alan yaş, cinsiyet, eğitim ve yerleşim yeri gibi değişkenler doğaları gereği dışsal (önceden belirlenmiş) nitelikte oldukları için ters nedensellik ilişkisinin sınırlı olduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple, bu değişkenlerin mobil para sahipliğinden etkilenmeleri beklenmemektedir. Akıllı telefon sahipliği ile mobil para sahipliği arası teorik bir çift yönlü bir ilişki ihtimali tamamen dışlanamamakla birlikte akıllı telefon sahipliği bir teknolojik altyapı göstergesi olarak mobil para sahipliğinin bir önkoşulu olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda akıllı telefon sahipliğinin mobil para sahipliğini kolaylaştırıcı bir rol üstlendiği kabul edilmektedir. Banka hesabı sahipliği ile mobil para sahipliği arasında teorik bir çift yönlü ilişkinin var olabileceği ihtimali tamamen dışlanamasa da, çalışmamızda banka hesabı sahipliği, bireylerin mevcut finansal sisteme erişim düzeylerini temsil eden bir erişim göstergesi olarak ele alınmaktadır. Tablo 3'ten de anlaşıldığı üzere, mobil para hesabına sahip olup banka hesabına sahip olmayan birey sayısının sınırlı olması, hatta çoğu ülkede bir elin parmaklarını geçememesi, mobil para hizmetlerinin büyük ölçüde mevcut finansal sistem ile entegre biçimde işlediğine işaret etmektedir. Bu nedenle banka hesabı sahipliği değişkeni, mobil para sahipliğinin bir önkoşulu olarak değerlendirilmelidir.

Kesitsel bir veriyi analiz eden çalışmamız, değişkenler arasındaki ilişkileri göstermekte ve nedensel bir çerçeve iddiası taşımamaktadır. Bununla birlikte, dijital beceri seviyesi veya finansal okuryazarlık seviyesi gibi gözlemlenemeyen özelliklerin analizler dahilinde değerlendirilememesinin, böyle değişkenlerin verisetinde yer almamalarından kaynaklı doğal bir sınırlılık olduğunun belirtilmesinde fayda görülmektedir.

5. Bulgular

Çalışmamızın bu bölümünde, Türkiye, Tacikistan, Rusya, Kırgızistan, Kazakistan ve Ermenistan'dan oluşan 6 ülkelik birleştirilmiş örneklem ile gerçekleştirilen analiz sonuçları ve bu örneklemden elde edilen genel eğilimlerin ülkeler özelindeki geçerliliğinin tespiti için yapılan analiz sonuçları yer almaktadır. Tablo 4'ün ilk sütunu birleştirilmiş örnekleme ilişkin sonuçları göstermekte olup diğer sütunlar başlıklarında yer alan ülkelere ilişkin bulguları sunmaktadır. Hem birleştirilmiş örneklem için hem de ülkeler özelinde elde edilen Wald chi2 değerleri ve p-değerleri, modellerin yüksek düzeyde anlamlı olduğuna işaret etmektedir ve demografik faktörler (cinsiyet ve yaş), sosyal faktörler (eğitim seviyesi ve yerleşim yeri), ekonomik faktörler (gelir düzeyi ve işgücünde bulunma) ve erişim faktörleri (banka hesabı sahipliği ve sahip olunan cep telefonu türü) dörtlemesinin mobil para hesap sahipliğini açıklama gücüne sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Tablo 4'ün ilk sütunundan, birleştirilmiş örneklemimiz için cinsiyet değişkeninin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde negatif olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgumuz, kadınların mobil para hesabı sahibi olma olasılığının erkeklere kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgumuz, Ba ve Dieng (2025) ile Güz ve Poyraz (2024) tarafından ortaya konulan cinsiyet temelli farklılığı teyit etmekte iken böyle bir farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşan Coulibaly (2022) ve Özşuca (2019) ile örtüşmemektedir. Ülkeler özelindeki bulgularımız ise birleştirilmiş örneklemimiz için elde ettiğimiz bu bulgumuzu kısmen teyit eder mahiyettedir: Rusya, Tacikistan ve Kazakistan'da kadınların mobil para hesabı sahibi olma olasılığı erkeklere kıyasla daha düşük iken Ermenistan, Kırgızistan ve Türkiye'de bu olasılığa yönelik istatistiki olarak anlamlı herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgularımız, mobil para ekosisteminde cinsiyetler arası eşitsizliklerin ülkeler arasında değişkenlik gösterebildiğine işaret etmektedir.

Tablo 4. Lojistik regresyon sonuçları

	Örneklem	Ermenistan	Kazakistan	Kırgızistan	Rusya	Tacikistan	Türkiye
Cinsiyet	-0,292***	-0,180	-0,319*	-0,071	-0,856***	-0,755***	-0,009
	(0,085)	(0,273)	(0,164)	(0,181)	(0,332)	(0,258)	(0,198)
Yaş	-0,019***	-0,044***	-0,005	-0,009	-0,026*	-0,032***	-0,022***
	(0,003)	(0,009)	(0,006)	(0,006)	(0,015)	(0,011)	(0,007)
$Yaş^2$	-0,001***	-0,001	-0,001*	-0,001***	0,001	-0,002**	0,000
	(0,000)	(0,001)	(0,000)	(0,000)	(0,001)	(0,001)	(0,000)
İşgücüne Katılım	0,938***	0,697***	0,991***	1,079***	-0,074	0,993***	1,312***
	(0,100)	(0,265)	(0,187)	(0,202)	(0,425)	(0,286)	(0,230)
Kentsel yerleşim	0,162*	0,405	0,087	0,393*	-0,041	-0,418	0,455**
	(0,092)	(0,262)	(0,175)	(0,205)	(0,383)	(0,286)	(0,220)
Ortaöğretim Eğitim Seviyesi	0,234	1,279	-0,140	0,171	1,491	0,346	-0,157
	(0,156)	(0,780)	(0,337)	(0,324)	(1,184)	(0,402)	(0,348)
Yükseköğretim Eğitim Seviyesi	0,578***	1,611*	-0,108	0,486	1,863	0,732*	0,490
	(0,170)	(0,836)	(0,362)	(0,361)	(1,242)	(0,403)	(0,385)
Gelir Seviyesi 2	-0,080	-0,166	-0,079	-0,066	-0,977	0,710	-0,081
	(0,139)	(0,405)	(0,252)	(0,311)	(0,658)	(0,621)	(0,337)
Gelir Seviyesi 3	-0,042	-0,338	-0,124	-0,085	0,113	0,566	0,115
	(0,142)	(0,441)	(0,256)	(0,302)	(0,674)	(0,631)	(0,329)
Gelir Seviyesi 4	0,275**	-0,116	0,045	-0,023	0,491	1,709***	0,391
	(0,137)	(0,376)	(0,266)	(0,302)	(0,592)	(0,613)	(0,303)
Gelir Seviyesi 5	0,394***	0,547	-0,491*	0,285	0,343	1,950***	0,522*
	(0,138)	(0,375)	(0,274)	(0,297)	(0,553)	(0,608)	(0,294)
Banka Hesabı Sahipliği	1,741***	2,126***	1,361***	1,844***	2,187**	1,392***	4,333***
	(0,152)	(0,462)	(0,308)	(0,272)	(1,042)	(0,334)	(1,022)
Basit Telefon Sahipliği	-0,218	-0,128	-0,752*	0,287	0,724	-0,828	-1,161
	(0,295)	(1,163)	(0,440)	(0,786)	(1,148)	(0,989)	(0,834)
Akıllı Telefon Sahipliği	0,895***	1,356	0,588*	1,030	1,642	2,042***	-0,741
	(0,224)	(0,924)	(0,316)	(0,677)	(1,028)	(0,733)	(0,711)
Sabit	-4,522***	-6,197***	-1,762***	-4,020***	-7,784***	-5,957***	-6,000***
	(0,339)	(1,207)	(0,518)	(0,774)	(2,007)	(1,234)	(1,223)
Gözlem	5.809	999	990	1000	823	997	1000
Log-likelihood	-2373,485	-339,361	-576,736	-496,911	-168,283	-276,136	-418,875
Wald chi2	771,269	97,185	132,822	145,133	74,482	137,084	120,158
p-değeri	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Not: Yukarıdaki tabloda yer alan değişkenler yöntem kısmında detaylıca açıklanmaktadır. Gelir seviyesi değişkeninin yanındaki sayı arttıkça gelir seviyesinin yükseldiği anlamı çıkarılmalıdır. Dirençli standart hatalar parantezler içinde yer almaktadır. * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$.

Tablo 4'ün ilk sütunundan, birleştirilmiş örneklemimiz için hem yaş hem de yaşın karesi değişkenlerinin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde negatif olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgularımız, bireylerin yaşlandıkça mobil para hesap sahipliği olasılığının azaldığını ve özellikle ileri yaş gruplarında bu olasılıktaki azalışın daha belirgin olduğunu göstermektedir. Yaş ile mobil para hesabı sahipliği arasında doğrusal olmayan ilişkinin varlığına yönelik bulgumuz, Nonvide (2025), Saidy ve Hassan (2025) ve Wirba ve diğerleri (2025) ile benzemekte iken yaş ve mobil para hesap sahipliği arasında herhangi bir doğrusal veya doğrusal olmayan bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşan Chowdhury ve diğerleri (2026), Güz ve Poyraz (2024), Nonvide ve Alinsato (2023) ile Coulibaly (2022)

ile örtüşmemektedir. Ancak doğrusal olmayan bu ilişkiye yönelik bulgumuz, ters U biçimli bir ilişki ortaya koyan literatürün aksine monotonik ve artan hızda azalan (yani yaş arttıkça giderek belirginleşen) bir ilişkiye işaret etmektedir. Ülkeler özelindeki bulgularımız ise birleştirilmiş örneklemimiz için elde ettiğimiz bu bulgumuzu kısmen teyit eder mahiyettedir: i) yaş değişkeni Ermenistan, Rusya, Tacikistan ve Türkiye'de istatistiki olarak anlamlı bir şekilde negatif iken diğer iki ülkede istatistiki olarak anlamlı değildir, ve ii) yaşın karesi değişkeni Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'da istatistiki olarak anlamlı bir şekilde negatif iken diğer üç ülkede istatistiki olarak anlamlı değildir. Bu bulgular, yaş ile mobil para hesap sahipliği olasılığı arasındaki doğrusal olmayan ilişkinin Orta Asya ülkelerinde daha belirgin olduğunu ve diğer ülkelerdeki azalış eğiliminin doğrusal olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4'ün ilk sütunundan, birleştirilmiş örneklemimiz için yükseköğretim eğitim seviyesine sahip bireylerin mobil para hesap sahipliği olasılığının ilköğretim ve altı referans grubuna kıyasla istatistiki olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu ve ortaöğretim eğitim seviyesine sahip bireyler ile ilköğretim ve altı referans grubu arası mobil para hesap sahipliği olasılığının istatistiki olarak farksız olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle yükseköğretim eğitim seviyesine ilişkin olan bulgumuz, Nguyen ve diğerleri (2025) ve Meli ve diğerleri (2024) tarafından ileri sürülen mobil para kullanımı ile eğitim-beceri arası ilişkiye yönelik argümanı teyit eder mahiyettedir ve mevcut literatürle uyumludur. Öte yandan, ortaöğretim eğitim seviyesine ilişkin bulgumuz, Özşuca (2019), Meli ve diğerleri (2022) ile Nguyen ve diğerleri (2025) ile benzemekte iken ortaöğretim eğitim seviyesine sahip bireylerin mobil para hesap sahipliği olasılıklarının ilköğretim ve altı referans grubuna kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koyan Chowdhury ve diğerleri (2026), Saidy ve Hassan (2025), Wirba ve diğerleri (2025) ve Güz ve Poyraz (2024) ile örtüşmemektedir. Ülkeler özelindeki ortaöğretim eğitim seviyesine ilişkin bulgumuz birleştirilmiş örneklemimiz için elde ettiğimiz bulgumuzu teyit etmekte iken yükseköğretim eğitim seviyesine ilişkin birleştirilmiş örneklemimiz için elde ettiğimiz bulgumuzu yalnızca Ermenistan ve Tacikistan örneklemleri için elde edilen sonuçlar teyit etmektedir. Özetle, bu bulgular, eğitim seviyesinin mobil para hesap sahipliği üzerindeki etkisinin ülkeler arasında farklılaşabildiğini göstermektedir.

Tablo 4'ün ilk sütunundan, birleştirilmiş örneklemimiz için en üst iki gelir (4. ve 5. beşte birlik) seviyelerinin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgumuz, için en üst iki gelir seviyesinde bulunan bireylerin mobil para hesap sahipliği olasılıklarının diğer üç gelir seviyesinde bulunan bireylere kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bulgumuz, özellikle üst gelir seviyelerinde bulunmanın mobil para hesap sahipliği olasılığını artırmasına yönelik bulgular sunan literatürle (Ba ve Dieng, 2025; Güz ve Poyraz, 2024; Coulibaly, 2022; Meli ve diğerleri, 2022; Nyoka, 2019) aynı doğrultuda iken gelir seviyesi ile mobil para hesap sahipliği arasında herhangi bir istatistiki ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşan Özşuca (2019) ve Nguyen ve diğerleri (2025) ile örtüşmemektedir. Birleştirilmiş örneklemimiz için elde ettiğimiz bu bulgumuzu Tacikistan özelinde elde ettiğimiz sonuçlar ve kısmen (yalnızca en üst gelir seviyesi için) Türkiye için elde ettiğimiz sonuçlar teyit etmektedir. Ermenistan, Kırgızistan ve Rusya'da mobil para hesap sahipliği olasılığı ile gelir seviyesi arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Kazakistan'da ise yalnızca en üst gelir seviyesi için elde edilen istatistiki olarak anlamlı negatif katsayı, en üst gelir seviyesinde bulunmanın mobil para sahiplik olasılığını düşürdüğünü göstermesi açısından ilginç bir bulgudur. Özetle bulgularımız, gelir seviyesinin mobil para sahipliği üzerindeki etkisinin ülkeler arasında farklılaşabildiğini göstermektedir.

Tablo 4'ün ilk sütunundan, birleştirilmiş örneklemimiz için kentsellik değişkeninin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgumuz, kentte yaşayanların mobil para hesap sahibi olma olasılığının kırsalda yaşayanlara kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bulgumuz, mevcut literatürle (Ba ve Dieng, 2025; Chowdhury ve diğerleri, 2026; Nonvide ve Alinsato, 2023; Nonvide, 2025; Saidy ve Hassan, 2025; Wirba ve diğerleri, 2025) ekseriyetle örtüşmekte ve Ba ve Dieng'in (2025)

kentsel ve kırsal bölgelerdeki finansal kapsayıcılığa yönelik yapısal eşitsizlikler yorumunu doğrular mahiyettedir. Ülkeler özelindeki bulgularımız ise birleştirilmiş örneklemimiz için elde ettiğimiz bu bulgumuzu yalnızca Kırgızistan ve Türkiye için teyit etmekte ve diğer ülkeler için mobil para hesap sahibi olma olasılığında kırsal-kentsel farkının istatistiki olarak anlamlı olmadığını ortaya koymaktadır. Özetle bulgularımız, yerleşim yerinin mobil para hesap sahipliği üzerindeki etkisinin ülkeler arasında farklılaşabildiğini göstermektedir.

Tablo 4'ün ilk sütunundan, birleştirilmiş örneklemimiz için işgücünde bulunma değişkeninin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgumuz, işgücünde bulunanların mobil para hesap sahibi olma olasılığının işgücünde bulunmayanlara kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgumuz, mevcut literatürle (Chowdhury ve diğerleri, 2026; Saidy ve Hassan, 2025; Coulibaly, 2022; Afawubo ve diğerleri, 2020) ekseriyetle örtüşmektedir. Bu bulgumuz, çalışan bireylerin düzenli gelir akışına sahip olmaları ve ödeme, transfer ve tasarruf gibi finansal işlemleri daha sık gerçekleştirmeleri (Ba ve Dieng, 2025) ekseninde şekillenen teorik beklentiyi doğrular mahiyettedir. Ülkeler özelindeki bulgularımız ise birleştirilmiş örneklemimiz için elde ettiğimiz bu bulgumuzu yalnızca Rusya için teyit etmemektedir.

Tablo 4'ün ilk sütunundan, birleştirilmiş örneklemimiz için banka hesabı sahipliği değişkeninin istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgumuz, banka hesabı sahibi olan bireylerin mobil para hesap sahibi olma olasılığının banka hesabı sahibi olmayan bireylere kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgumuz, mevcut literatürle (Nguyen ve diğerleri, 2025; Nonvide ve Alinsato, 2023; Meli ve diğerleri, 2022) ekseriyetle örtüşmekte ve analizlerimize konu ülkelerde mobil paranın geleneksel bankacılığa bir ikame olmaktan ziyade geleneksel bankacılığı tamamlayıcı bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Ülkeler özelindeki bulgularımız ise birleştirilmiş örneklemimiz için elde ettiğimiz bu bulgumuzu teyit eder mahiyettedir. Özellikle ülkemizde bu katsayının diğer ülkelere kıyasla oldukça yüksek olması, ülkemizde bu mobil para-geleneksel bankacılık tamamlayıcı ilişkisinin zirve yaptığına işaret etmektedir.

Tablo 5. Doğrusal Olasılık Modeli (LPM) sonuçları

	Örneklem	Ermenistan	Kazakistan	Kırgızistan	Rusya	Tacikistan	Türkiye
Cinsiyet	-0,0304***	-0,0204	-0,0623*	-0,0047	-0,0439**	-0,0753***	0,0099
	(0,0117)	(0,0305)	(0,0332)	(0,0309)	(0,0197)	(0,0247)	(0,0293)
Yaş	-0,0019***	-0,0045***	-0,0009	-0,0012	-0,0016	-0,0019***	-0,0028***
	(0,0003)	(0,0009)	(0,0011)	(0,0009)	(0,0010)	(0,0007)	(0,0009)
$Yaş^2$	-0,0000**	-0,0000	-0,0001**	-0,0001**	0,0001	-0,0001**	0,0000
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
İşgücüne Katılım	0,1398***	0,0908***	0,2213***	0,1916***	-0,0037	0,0925***	0,2216***
	(0,0127)	(0,0292)	(0,0396)	(0,0321)	(0,0217)	(0,0262)	(0,0322)
Kentsel yerleşim	0,0203*	0,0436	0,0166	0,0728**	-0,0033	-0,0357	0,0713***
	(0,0123)	(0,0305)	(0,0354)	(0,0355)	(0,0217)	(0,0270)	(0,0275)
Ortaöğretim Eğitim Seviyesi	0,0322**	0,0970**	-0,0188	0,0147	0,0524*	0,0178	-0,0416
	(0,0147)	(0,0408)	(0,0595)	(0,0408)	(0,0317)	(0,0258)	(0,0392)
Yükseköğretim Eğitim Seviyesi	0,1124***	0,1665***	-0,0114	0,1046*	0,0747**	0,1132***	0,1182**
	(0,0197)	(0,0533)	(0,0665)	(0,0556)	(0,0332)	(0,0410)	(0,0574)
Gelir Seviyesi 2	-0,0058	-0,0226	-0,0063	-0,0094	-0,0287	0,0352	-0,0072
	(0,0165)	(0,0389)	(0,0514)	(0,0465)	(0,0234)	(0,0306)	(0,0370)
Gelir Seviyesi 3	-0,0018	-0,0366	-0,0224	-0,0058	-0,0013	0,0218	0,0138
	(0,0174)	(0,0404)	(0,0520)	(0,0472)	(0,0304)	(0,0312)	(0,0407)
Gelir Seviyesi 4	0,0331*	-0,0212	0,0160	0,0021	0,0295	0,1421***	0,0590
	(0,0181)	(0,0415)	(0,0537)	(0,0485)	(0,0355)	(0,0378)	(0,0416)
Gelir Seviyesi 5	0,0506***	0,0899*	-0,0916	0,0599	0,0244	0,1654***	0,0827**
	(0,0188)	(0,0504)	(0,0565)	(0,0490)	(0,0329)	(0,0373)	(0,0421)
Banka Hesabı Sahipliği	0,1709***	0,1535***	0,2552***	0,2587***	0,0481***	0,1326***	0,1503***
	(0,0116)	(0,0231)	(0,0497)	(0,0299)	(0,0140)	(0,0262)	(0,0221)
Basit Telefon Sahipliği	-0,0197	-0,0024	-0,1253*	-0,0193	0,0189	-0,0577**	-0,0747
	(0,0188)	(0,0412)	(0,0682)	(0,0663)	(0,0209)	(0,0234)	(0,0795)
Akıllı Telefon Sahipliği	0,0767***	0,0419	0,1201**	0,0643	0,0516***	0,0750***	-0,0593
	(0,0165)	(0,0406)	(0,0599)	(0,0543)	(0,0199)	(0,0213)	(0,0825)
Sabit	-0,1085***	-0,1094**	0,1403	-0,0668	-0,0644	-0,0395	-0,0252
	(0,0303)	(0,0549)	(0,0890)	(0,0722)	(0,0429)	(0,0479)	(0,0948)
Gözlem	5,809	999	990	1000	823	997	1000
R-Kare	0,2397	0,1891	0,1967	0,2055	0,0536	0,2272	0,2096

Not: Yukarıdaki tabloda yer alan değişkenler yöntem kısmında detaylıca açıklanmaktadır. Gelir seviyesi değişkeninin yanındaki sayı arttıkça gelir seviyesinin yükseldiği anlamı çıkarılmalıdır. Dirençli standart hatalar parantezler içinde yer almaktadır. * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$.

Tablo 4'ün ilk sütunundan, birleştirilmiş örneklemimiz için akıllı telefon kullanan bireylerin mobil para hesap sahipliği olasılıklarının cep telefonu kullanmayan referans grubuna kıyasla istatistiki olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu ve basit telefon kullanan bireyler ile cep telefonu kullanmayan referans grubu arası mobil para hesap sahipliği olasılığının istatistiki olarak farksız olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgumuz, cep telefonu sahipliğinden ziyade kullanılan cep telefonu tipinin mercek altına alınmasının önemini ortaya koymaktadır. Zira mobil para hesabı sahipliğine uygun bir dijital altyapı teşkil eden akıllı telefonların ve mobil finansal işlemler için sınırlı işlevselliğe sahip basit telefonların aynı potada düşünülmemesi gerekmektedir. Her halükârda, akıllı telefon kullanımına ilişkin bulgumuzun cep telefonu sahipliğini odağına alan mevcut literatürle

(Saidy ve Hassan, 2025; Meli ve diğerleri, 2024; Coulibaly, 2022; Wirba ve diğerleri, 2025) ekseriyetle örtüştüğünün altı çizilmelidir. Ülkeler özelindeki bulgularımız ise birleştirilmiş örneklemimiz için elde ettiğimiz bulgularımızı kısmen teyit eder mahiyettedir: Kazakistan ve Tacikistan'da akıllı telefon kullanan bireylerin mobil para hesap sahipliği olasılıkları cep telefonu kullanmayan referans grubuna kıyasla istatistiki olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek iken diğer dört ülkede bu istatistiki anlamlılık kaybolmaktadır. Basit telefon kullanımına ilişkin istatistiki farksızlık bulgusu bir istisna ile teyit edilmektedir. Özetle bulgularımız, kullanılan cep telefonu tipinin mobil para hesap sahipliği üzerindeki etkisinin ülkeler arasında farklılaşabildiğini göstermektedir.

Tablo 4'te yer alan bulgularımızın güvenilirliğinin ve yöntem seçimine duyarlılığının kontrolü için, Njilla ve Kato (2026) tarafından da uygulandığı üzere, Doğrusal Olasılık Modeli (LPM) kullanılarak tekrarlanan analizlerimize ilişkin bulgular Tablo 5'te yer almaktadır. Bu analizler, farklı özellikler arasında karşılaştırmayı kolaylaştırmakta (Njilla ve Kato, 2026) ve yorumlama kolaylığı sağlamaktadır (Merlino ve diğerleri, 2019). LPM dahilinde de veritabanının çok aşamalı tabakalı örnekleme tasarımı uyarınca örnekleme ağırlıkları göz önünde tutulmakta ve dirençli standart hatalar kullanılarak sonuçlar elde edilmektedir.

Tablo 5'ün ilk sütununda, birleştirilmiş örneklemimiz için elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bulgular, ortaöğretim eğitim seviyesine sahip bireylerin mobil para hesap sahipliği olasılıklarının ilköğretim ve altı referans grubuna kıyasla daha yüksek olduğu istisnası haricinde Tablo 4'ün ilk sütununda birleştirilmiş örneklemimiz için sunulan bulguları teyit etmektedir. Tablo 5'te yer alan ülkeler özelindeki bulgularımız ise Tablo 4'teki bulguları birkaç istisna ile teyit etmektedir. Bu istisnalar şunlardır: i) Rusya'da yaş ile mobil para hesap sahipliği olasılığı arasındaki istatistiki olarak anlamlı olan negatif ilişki kaybolmaktadır, ii) Ermenistan ve Rusya'da ortaöğretim ve Kırgızistan, Rusya ve Türkiye'de yükseköğretim eğitim seviyesine sahip bireylerin mobil para hesap sahipliği olasılıklarının ilköğretim ve altı referans grubuna kıyasla daha yüksektir, iii) Ermenistan'da en yüksek gelir seviyesinde bulunan bireylerin mobil para hesap sahipliği olasılıkları diğer gelir seviyelerinde bulunan bireylere kıyasla daha yüksektir, iv) Tablo 4'te Kazakistan için raporlanan yalnızca en üst gelir seviyesi için istatistiki olarak anlamlı negatif katsayı Tablo 5'te istatistiki olarak anlamsızlaşmıştır ve Kazakistan'da mobil para hesap sahipliği olasılığı ile gelir seviyesi arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır, ve v) Rusya'da (Tacikistan'da) akıllı (basit) telefon kullanan bireylerin mobil para hesap sahipliği olasılıkları cep telefonu kullanmayan referans grubuna kıyasla istatistiki olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir (düşüktür). Özetle, Tablo 5'teki ülkeler özelindeki bulgularımız, Tablo 4'teki ülkeler özelindeki bulgularımızı Rusya için dört istisna, Ermenistan için iki istisna ve diğer ülkeler için birer istisna ile teyit etmektedir.

6. Sonuçlar

Çalışmamızda Dünya Bankası tarafından yapılan mikro (birey) düzeydeki en güncel anketi içeren Global Findex Database verileri kullanılarak mobil para hesap sahipliğini belirleyen faktörler, aralarında ülkemizin de yer aldığı 6 ülke (Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan ve Türkiye) için incelenmektedir. Bu faktörler demografik (cinsiyet ve yaş), sosyal (eğitim seviyesi ve yerleşim yeri), ekonomik (gelir düzeyi ve işgücünde bulunma) ve erişim (banka hesabı sahipliği ve sahip olunan cep telefonu türü) dörtlemesi dahilinde hem birleştirilmiş örneklem hem de ülkeler özelinde ele alınmaktadır.

Çalışmamızda birleştirilmiş örneklem için genel hatlarıyla i) kadınların mobil para hesabı sahibi olma olasılığının daha düşük olduğu, ii) bireylerin yaşlandıkça mobil para hesap sahipliği olasılığının azaldığını ve özellikle ileri yaş gruplarında bu olasılıktaki azalışın daha belirgin olduğu, iii) yükseköğretim eğitim seviyesinin, yüksek gelir seviyelerinin, kentte yaşamanın, işgücünde bulunmanın, banka hesabı sahibi olmanın ve akıllı telefon kullanmanın mobil para hesap sahibi olma olasılığını ayrı ayrı artırdıkları, sonuçlarına ulaşılmaktadır. Birleştirilmiş örneklemimiz için elde ettiğimiz bu sonuçların

ülkeler özelindeki bazı sonuçlarla yeknesaklık arz etmemesi, bu faktörlerin mobil para hesap sahipliği üzerindeki etkisinin ülkeler arasında farklılaşabildiğini göstermesi açısından yüksek önemi haizdir. Örneğin, mobil para hesabı sahibi olma olasılığında Ermenistan, Kırgızistan ve Türkiye'de herhangi bir cinsiyetler arası anlamlı bir fark bulunmamakta iken Rusya, Tacikistan ve Kazakistan'da genel örneklemimiz için raporlanan sonuçlar elde edilmektedir. Diğer faktörler için de ülkeler özelinde farklılaşabilen sonuçlara ulaşılması, dijital finansal hizmetlerin benimsenmesinde ülkeler özelindeki dinamiklerin hesaba katılması gerektiğine işaret etmektedir.

Çalışmamızın en dikkat çekici bulgularından biri, banka hesabı sahipliği ile mobil para hesabı sahipliği arasındaki ilişkidir. Sonuçlarımız, mobil para ekosisteminin Sahra Altı Afrika literatüründe sıkça vurgulanan bankasız bireylere alternatif finansal kanal sağlayarak geleneksel bankacılığa bir ikame olması rolünden farklı olarak, analizlerimize konu ülkelerde, geleneksel bankacılığı tamamlayıcı bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Her ülke özelinde de güçlü bir şekilde teyit edilen bu sonuçlar, yüksek bankacılık penetrasyonu olan bu altı ülkede mobil para ekosisteminin banka hesapları ile entegre bir şekilde çalışarak bankacılık sisteminin dijital bir uzantısı şeklinde konumlandığı çıkarımının yapılabilmesine imkân tanımaktadır.

Çalışmamız, regülatörler ve politika yapıcılar için değerli içgörüler sunmaktadır. Kadınların mobil para hizmetlerinden istifade edemiyor olmaları, cinsiyet eşitsizliklerinin azaltılmasına yönelik aksiyonlar alınmasını zorunlu kılmakta ve kadınların dijital finansal hizmetlere erişimini artırmaya yönelik hedefli politikaların geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Mobil para sahipliğinin yaş ilerledikçe azalması, yaşa bağlı dijital uyum kapasitesinin iyileştirilmesine yönelik, özellikle ileri yaş grupları için, dijital finansal okuryazarlık programlarının geliştirilmesi gibi aksiyonların hayata geçirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle alt gelir gruplarında mobil para sahipliği olasılığının düşük olması, finansal hizmetlerden istifade edebilmenin ekonomik kapasiteye bağlı olduğuna işaret etmekte ve bu kesimler için dijital finansal kapsayıcılığı artırıcı politika araçlarının geliştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, yükseköğretim seviyesindekilerin diğer eğitim seviyelerine göre mobil para sahipliği olasılıklarının yüksekliği, konuya yönelik insan sermayesi boyutunu öne çıkarmakta ve diğer iki eğitim seviyesinde bulunan bireylerin dijital finansal becerilerinin geliştirilebilmesi adına eğitim programlarının düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir. Yerleşim yeri için elde ettiğimiz sonuçlar, kentte yaşamın mobil para sahipliği olasılığını artırdığını göstermekte ve dijital altyapı yatırımlarının kırsal öncelikli olarak ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Akıllı telefon sahipliğinin mobil para sahipliği üzerindeki belirleyici rolü, konuya yönelik teknolojik altyapının önemini göstermekte ve akıllı cihaz sahipliğinin artmasına yönelik teşvik mekanizmaları ile uygun maliyetli teknoloji politikalarının hayata geçirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Çalışmamızın ortaya koyduğu banka hesabı sahipliği ile mobil para hesabı sahipliği arasındaki tamamlayıcı ilişkiye yönelik bulgu, politika yapıcılar açısından özel bir önem arz etmektedir. Özellikle bu tamamlayıcı ilişkinin ülkemiz gibi oldukça yüksek olduğu ekonomilerde, mobil para ekosisteminin geliştirilmesine yönelik politikaların bankacılık sistemi ile tam koordineli bir şekilde tasarlanması fayda sağlayabilir.

Çalışmamız, aralarında ülkemizin de yer aldığı 6 ülke (Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan ve Türkiye) için bulgular sunmaktadır. Bu sebeple, bulgularımızın genellenebilirliği sınırlıdır ve gelecek araştırmaların daha fazla ülkeden oluşan geniş bir örneklem havuzu ile analizleri genişletmesi literatüre önemli katkılar sağlayabilir. Her halükârda, konuya yönelik ülkeler özelindeki dinamiklerin hesaba katılması gerektiğinin altı çizilmelidir. Ayrıca, gelecek araştırmalar, daha geniş bir faktör seti ile konuya yönelik analizleri ilerletebilir ve derinlemesine bulgular sunarak daha kapsamlı çıkarımlar yapılmasına imkân sağlayabilir. Son olarak, çalışmamızda, her ne kadar ülkeler bazlı farklılıklar raporlansa ve ilgili literatür ışığında tartışılsa da kullandığımız veriseti birey düzeyinde olduğu için, ülkeler arasındaki farklılıkların

kurumsal ve yapısal belirleyicilerini doğrudan test etmek mümkün olamamıştır. Gelecek araştırmalar, söz konusu farklılıkları bir araştırma alanı olarak değerlendirebilir.

Kaynakça

Afawubo, K., Couchoro, M. K., Agbaglah, M., & Gbandi, T. (2020). Mobile money adoption and households' vulnerability to shocks: Evidence from Togo. *Applied Economics*, *52*(10), 1141-1162. https://doi.org/10.1080/00036846.2019.1659496

Aker, J. C. (2023). Fintech for rural markets in Sub-Saharan Africa. In T. Madon, A. J. Gadgil, L. R. Anderson, L. Casaburi, K. Lee, & A. Rezaee (Eds.), *Introduction to development engineering: A framework with applications from the field* (pp. 247–264). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-86065-3_10

Atta-Aidoo, J., Bizoza, S., Saleh, A. O., & Matthew, E. C. (2023). Financial inclusion choices in post-conflict and fragile states of Africa: The case of Burundi. *Cogent Social Sciences*, *9*(1), 2216996. https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2216996

Ba, K., & Dieng, S. A.. (2025). Digital financial inclusion: Socioeconomic and demographic factors of access and usage in Senegal. *African Development Review*. 37(2): e70015. https://doi.org/10.1111/1467-8268.70015

Chowdhury, M. A. M., Labib, T., Hossain, A., Hossain, M. B., Rengasamy, D., &Atiullah, M. (2026). Socio-economic determinants of digital financial inclusion in SAARC countries. *International Journal of Sociology and Social Policy*, *46*(13-14), 1-19. https://doi.org/10.1108/IJSSP-01-2025-0071

Coulibaly, S. S. (2022). An analysis of the factors affecting the financial inclusion in Côte d'Ivoire. *International Journal of Finance & Banking Studies*, *11*(1), 69-84. https://doi.org/10.20525/ijfbs.v11i1.1539

Davis, F. (1989). Perceived Usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319–340. https://doi.org/10.2307/249008

Demirguc-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., Ansar, S., & Hess, J. (2018). *The Global Findex Database 2017: Measuring financial inclusion and the fintech revolution*. World Bank Publications. https://documents1.worldbank.org/curated/en/332881525873182837/pdf/126033-PUB-PUBLIC-pubdate-4-19-2018.pdf

Djahini-Afawoubo, D. M., Couchoro, M. K., & Atchi, F. K. (2023). Does mobile money contribute to reducing multidimensional poverty?. *Technological Forecasting and Social Change*, *187*, 122194. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.122194

Eken, M. H. (2008). Tüketicilerin aşırı borçluluk ve finansal dışlanma nedenleri. *Maliye ve Finans Yazıları*. *1*(79), 61-80. https://izlik.org/JA75GR29BT

Eser, M. T., & Aksu, G. (2021). Karesel atama ile çoklu regresyon ve lojistik regresyon sonuçlarının teori çeşitlemesi kapsamında karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*(4), 1159-1171. https://doi.org/10.17240/aibuefd.2021..-608891

Güz, T., & Poyraz, G.. (2024). Digital financial inclusion and its determinants: Evidence from Türkiye. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*. 9(4): 700-714. https://doi.org/10.30784/epfad.1517200

Hornuf, L., Safari, K., & Voshaar, J. (2025). Mobile fintech adoption in Sub-Saharan Africa: A systematic literature review and meta-analysis. *Research in International Business and Finance*, *73*, 102529. https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2024.102529

Howarth, J. (2026, January 12). *How many people own smartphones? (2025–2029).* Exploding Topics. https://explodingtopics.com/blog/smartphone-stats (Erişim Tarihi: 18 Mart 2026).

Islam, A. T. M. H., Basher, S. A., & Haque, A. K. E. (2022). The impact of mobile money on long-term poverty: Evidence from Bangladesh. *Journal of Social and Economic Development, 24*(2), 436–455. https://doi.org/10.1007/s40847-022-00194-0

Khera, P., Ng, S., Ogawa, S., & Sahay, R. (2022). Measuring digital financial inclusion in emerging market and developing economies: A new index. *Asian Economic Policy Review*, 17(2): 213-230. https://doi.org/10.1111/aepr.12377

Klapper, L., Singer, D., Starita, L., & Norris, A. (2025). *The Global Findex Database 2025: Connectivity and financial inclusion in the digital economy*. World Bank. https://openknowledge.worldbank.org/bitstreams/9288bdc5-7a9b-42de-a47c-3746fd68f22a/download

Lin, N., Ensel, W. M., & Vaughn, J. C. (1981). Social resources and strength of ties: Structural factors in occupational status attainment. *American Sociological Review*, *46*(4) 393-405. https://doi.org/10.2307/2095260

Madise, S. (2019). The regulation of mobile money. *Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions, Palgrave Macmillan*. https://doi.org/10.1007/978-3-030-13831-8

Marco, R., & Perez-Saiz, H. (2026). Formal financial inclusion and digital mobile money adoption in sub-Saharan Africa: do bank concentration and competition matter?. *Applied Economics*, *58*(3), 430-450. https://doi.org/10.1080/00036846.2025.2453756

Meli, S. D., Djoumessi, Y. F., & Djiogap, C. F. (2022). Analysis of the socio-economic determinants of mobile money adoption and use in Cameroon. *Telecommunications Policy*, *46*(9), 102412. https://doi.org/10.1016/j.telpol.2022.102412

Meli, S. D., Kamga, B. F., & Meli, C. N. (2024). Analysis of the determinants of mobile money adoption and use: Evidence from Togo with simple and multivariate probit approaches. *Journal of the Knowledge Economy*, *15*(4), 16156-16186. https://doi.org/10.1007/s13132-024-01748-9

Merlino, L. P., Steinhardt, M. F., & Wren-Lewis, L. (2019). More than just friends? School peers and adult interracial relationships. *Journal of Labor Economics*, *37*(3), 663-713. https://doi.org/10.1086/702626

Milana, C., & Ashta, A. (2012). Developing microfinance: A survey of the literature. *Strategic Change*, *21*(7-8),

299-330. https://doi.org/10.1002/jsc.1911

Nandru, P., Chendragiri, M., & Velayutham, A. (2021). Determinants of digital financial inclusion in India: Evidence from the World Bank's global Findex database. *Research Square*, Preprint, 1-18. https://www.researchsquare.com/article/rs-329541/v1

Nguyen, M. T., Nguyen-Thanh, N., & Duy, D. T. (2025). Exploring mobile money adoption in Vietnam: Insights from payment technology and demographic dynamics. *Social Sciences & Humanities Open*, *11*, 101421. https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101421

Njilla, C., & Kato, M. (2026). Financial inclusion status and cryptocurrency usage in the US. *International Review of Economics & Finance*, 108, 105233. https://doi.org/10.1016/j.iref.2026.105233

Nonvide, G. M. A. (2025). Mobile Money: An innovative solution to reduce households' vulnerability to economic shocks. *Journal of the Knowledge Economy*, *16*(2), 9466-9491. https://doi.org/10.1007/s13132-024-02274-4

Nonvide, G. M. A., & Alinsato, A. S. (2023). Who uses mobile money, and what factors affect its adoption process? Evidence from smallholder households in Cote d'Ivoire. *Journal of Financial Services Marketing*, *28*(1), 117-127. https://doi.org/10.1057/s41264-022-00144-1

Nyoka, C. (2019). Education level and income disparities: Implications for financial inclusion through mobile money adoption in South Africa. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, *22*(4), 129–142. https://doi.org/10.2478/cer-2019-0036

Özşuca, E. A. (2019). Financial inclusion in Turkey: Evidence from individual level data. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *74*(4), 1377-1400. https://doi.org/10.33630/ausbf.614032

Saidy, S., & Hassan, A. D. (2025). Modeling drivers of fintech adoption in Sub-Saharan Africa using machine learning. *Digital Finance*, *7*, 1-27. https://doi.org/10.1007/s42521-025-00161-4

Sarkar, K.K., & Chavan, P. (2025). Digital financial inclusion: The Indian case in the global context. *Economic and Political Weekly*, *60*(16), 72-81. https://doi.org/10.71279/epw.v60i16.42810

Senou, M. M., & Houensou, D. A. (2024). From expanding financial services to tackling poverty in West African Economic and Monetary Union: The accelerating role of mobile money. *Journal of International Development*, *36*(3), 1707-1737. https://doi.org/10.1002/jid.3881Digital Object Identifier (DOI)

Sevim, U. (2021). İşletmelerde AR-GE yatırımlarının içsel belirleyicileri: İmalat sektörü örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *23*(1), 1-19. https://doi.org/10.33707/akuiibfd.801212

Suri, T. (2017). Mobile money. *Annual Review of Economics, 9*, 497–520. https://doi.org/10.1146/annurev-economics-063016-103638

Suri, T., & Jack, W. (2016). The long-run poverty and gender impacts of mobile money. *Science*, *354*(6317), 1288-1292. https://doi.org/10.1126/science.aah5309

Tabakan, G., & Avcı, O. (2021). Vergiye gönüllü uyumu etkileyen faktörlerin lojistik regresyon analizi ile belirlenmesi. *Sosyoekonomi*, *29*(48), 541-561. https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2021.02.25

Wirba, E. L., Akem, F. A., & Tingum, E. N. (2025). Implication of mobile money adoption for financial behaviour in Cameroon: A gendered analysis. *Review of Behavioral Finance*, *17*(6), 1064-1081. https://doi.org/10.1108/RBF-02-2025-0081

Wooldridge, J. M. (2019). *Introductory econometrics: A modern approach* (7th ed.). Cengage Learning.

Yao, B., Shanoyan, A., Schwab, B., & Amanor-Boadu, V. (2023). The role of mobile money in household resilience: Evidence from Kenya. *World Development*, *165*, 106198. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2023.106198

Yayar, R., & Tekgün, B. (2022). Türkiye'de özel sağlik sigortasi talebinin ikili lojistik regresyon yöntemiyle analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *24*(2), 595-618. https://doi.org/10.16953/deusosbil.1088228

Yunus, M. (1999). *Yoksulluğun bulunmadığı bir dünyaya doğru.* (G. Şen, Trans.). Doğan Yayıncılık.

Çıkar Çatışması: Yoktur.
Finansal Destek: Yoktur.
Etik Onay: Yoktur.
Yazar Katkısı: Melik Ertuğrul (%100)

Conflict of Interest: None.
Funding: None.
Ethical Approval: None.
Author Contributions: Melik Ertuğrul (100%)

Determinants of Mobile Money Account Ownership: An Analysis of Six Countries in Europe and Central Asia

Extended Abstract

Melik Ertuğrul

Our study examines the factors determining mobile money account ownership by employing a sample consisting of six countries located in the European and Central Asian region: Turkey, Armenia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russia, and Tajikistan. Mobile money is considered a significant strategic tool for increasing financial inclusion since it reduces costs in accessing financial services and decreases reliance on physical banking infrastructure, especially in developing economies. However, the existing literature largely focuses on Sub-Saharan Africa, where mobile money is mostly treated as an alternative financial channel to traditional banking services. In economies with relatively developed financial systems and high banking penetration, such as the European and Central Asian region, the role of mobile money and the factors determining its adoption have been examined to a limited extent in the literature. We aim to fill this gap and address the determinants of mobile money ownership from a country-specific perspective.

The most current (2024) micro-level data from the Global Findex Database provided by the World Bank is used in the analyses. We analyze the effects of demographic (gender and age), social (education level and place of residence), economic (income level and labor force participation), and access (bank account ownership and type of mobile phone owned) factors on mobile money account ownership. Since our dependent variable is binary, which takes the value 1 if mobile money ownership exists and 0 if it does not, we prefer logistic regression, a binary preference model commonly used in the literature. The multi-stage stratified sampling design used by the Global Findex Database is also considered in the analyses. To ensure accurate representation of the country's population and to minimize biases arising from sample design, country-level sampling weights are taken into account, balancing differences in the probability of choice among units. Furthermore, standard errors robust to heteroskedasticity are preferred, and country fixed effects are included in the model to control for unobservable heterogeneities across countries. In addition to regional trends (combined sample), country-specific analyses are also performed to test the contextual sensitivity of the findings. To test the reliability of the findings, the analyses are repeated using a Linear Probability Model to perform a robustness check.

For the combined sample, our outcomes generally point out that i) women are less likely to own a mobile money account, ii) the probability of owning a mobile money account decreases with age, and this decrease is more pronounced in older age groups, and iii) higher education level, high income levels, living in a city, being in the workforce, having a bank account, and using a smartphone individually increase the probability of owning a mobile money account. The fact that these results obtained for our combined sample do not show uniformity with some country-specific results is of high importance, as it shows that the effect of these factors on mobile money account ownership can differ between countries. For example, while there is no significant difference between genders in the probability of owning a mobile money account in Armenia, Kyrgyzstan, and Turkey, the results reported for our general sample are obtained in Russia, Tajikistan, and Kazakhstan. As our outcomes indicate that the determinants of mobile money ownership are sensitive to country context, country-specific dynamics should be taken into account in the adoption of digital financial services.

One of the most striking findings of our study is the relationship between bank account ownership and mobile money account ownership. Our results reveal that, unlike the role of the mobile money ecosystem as a substitute for traditional banking by providing an alternative financial channel to unbanked individuals, as frequently emphasized in the Sub-Saharan African literature, in the countries analyzed, it plays a complementary role to traditional banking. These results, strongly confirmed in each country, allow us to conclude that in these six countries with high banking penetration, the mobile money ecosystem operates integrated with bank accounts, positioning itself as a digital extension of the banking system.